

สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยบูรพา
จ.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

รายงานการวิจัย

วิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรีภาคตะวันออก

A Study How the Peer Women in the Eastern Part of Thailand
Gain their Knowledge Through Nonformal Education

ใบเฉพาะห้องสมุด
ภาคตะวันออก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง

28 พ.ค. 2545

153520

ภาควิชาการศึกษานอกระบบ
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

โครงการนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จากงบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2541

ISBN 974-616-369-8

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาวิจัย เรื่องวิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรีในภาคตะวันออกเฉียงใต้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยที่ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุน การช่วยเหลือและความอนุเคราะห์รวมทั้งเป็นกำลังใจจากบุคคลที่เป็น ผู้รู้ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และเพื่อนร่วมงาน เป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ สุทธิชาติพิทย ได้ให้กำลังใจในฐานะเป็นคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ และสนับสนุนงบประมาณเงินรายได้เพื่อการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ดร.จิรา จันทร์กระจ่าง รองศาสตราจารย์ ดร.กชกร สังขชาติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผ่องศรี เกียรติเลิศสนภา และ ดร.มานพ แจ่มกระจ่าง ช่วยอนุเคราะห์แนะนำ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของคำถามตลอดจนการปรับปรุงแก้ไข

ขอขอบพระคุณ ผู้นำกลุ่มสตรีภาคตะวันออกเฉียงใต้กรุณาสละเวลากรอกข้อมูลให้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ชูจิตต์ เขียวสมบูรณ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิไล สติติย์เสถียร ที่อนุเคราะห์ ตรวจสอบด้านภาษาอังกฤษและการแปลบทคัดย่อ ของวิจัยนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ เกรียงศักดิ์ บุญญา ที่ช่วยอนุเคราะห์ลงรหัสข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล คุณจิรนนท์ พุ่มเหรียญ และ คุณพัชรดา รักษ์พลเมือง อนุเคราะห์เรื่องการค้นหาข้อมูลบางส่วนและการพิมพ์ และขอขอบคุณ อาจารย์ในภาควิชาการศึกษานอกระบบ รองศาสตราจารย์ ดร. กชกร สังขชาติ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุจินดา ม่วงมี ที่ให้ความช่วยเหลือในข้อมูลต่างๆ ตลอดจนเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมาจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

ผู้วิจัย

มีนาคม 2545

ชื่อโครงการวิจัย : วิถีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรีในภาคตะวันออกเฉียง
 ชื่อผู้ทำวิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง
 ภาควิชาการศึกษา นอกระบบ
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
 ปีที่ทำวิจัยสำเร็จ : พ.ศ. 2545

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องวิถีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรีในภาคตะวันออกเฉียง มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาข้อมูล สภาพ และสถานภาพวิถีการเรียนรู้ บทบาทในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับกลุ่มสตรีของผู้นำกลุ่มสตรีในภาคตะวันออกเฉียง และแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนให้แก่กลุ่มสตรี กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้คือ ผู้นำกลุ่มสตรีในภาคตะวันออกเฉียง จำนวน 130 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้นำกลุ่มสตรีส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี และ 51-60 ปี สถานภาพแต่งงานและอยู่ด้วยกัน อาชีพส่วนใหญ่ ทำธุรกิจส่วนตัว การเกษตร และค้าขาย การศึกษาส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา ฐานะในกลุ่มคือเป็นประธานและรองประธานกลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครมากที่สุด
2. ผู้นำกลุ่มสตรีส่วนใหญ่มีวิถีการเรียนรู้โดยการอ่านตำรา วารสาร และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และวิธีการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือพิมพ์ เพื่อการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพการปรับตัว ด้านการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว ด้านสิ่งแวดล้อมและรักษาสิ่งแวดล้อม และด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น ส่วนการเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพผู้นำกลุ่มสตรี เรียนรู้โดยวิธีการคิดเอง ทดลองเองมากที่สุด และด้านวัฒนธรรมประเพณี เรียนรู้โดยการถ่ายทอดจากครอบครัวมากที่สุด
3. กิจกรรมการศึกษาที่จัดในกลุ่มสตรี ส่วนใหญ่จัดความรู้ด้านการประกอบอาชีพ และการพัฒนาบุคลิกภาพ โดยวิธีการทัศนศึกษา และการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ และการจัดกิจกรรมดังกล่าว จัดตามความต้องการของสมาชิกกลุ่มมากที่สุด
4. การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อมวลชน เป็นวิธีที่ให้โอกาสและทางเลือกแก่ผู้นำกลุ่มสตรีได้มากที่สุด ควรมีการเผยแพร่ความรู้ โดยใช้สื่อดังกล่าวเพิ่มขึ้น เพื่อเปิดโอกาสและทางเลือกในการเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียน

Project : A Study How the Peer Women in the Eastern Part of Thailand
Gain their Knowledge Through Nonformal Education

Researcher : Assistant Professor Sommai Jamkrajang (Ph.D.)
Department of Nonfomal Education Burapha University

Year : 2002

ABSTRACT

The Purpose of the research was to find what general information, learning conditions the leading women in the eastern region need and how they acquire the knowledge, their role and means in providing educational activities for nonformal education to their peer groups. The subject to be studied were 130 leading women in the eastern region. The data was analyzed by percentage.

The outcome of the study was :

1. Mast community leading women were between 41-50 and 51-60 years of age. As to marital status, they were married and raised their families. Their means of living was being entrepreneurs and cultivators. Educationally, most received elementary schooling. Their role in their peer groups were chairman or deputy chairman, most were volunteers.
2. Most of these leading women acquired knowledge by reading texts, periodicals, and other print media as well as listening to radio and watching television programs. It was to learn about developing their personality and adapting themselves to the changing world, how they and their families would remain healthy, how to preserve their environment and how to be aware of local governance. As to the knowledge of their trade, they were initiators and achieved their success by trial and error. As to their custom, it was the family trait.
3. As to educational provided, most was on their occupation and personality improvement. Most knowledge was learned by means of educational tours, and lecturing, the topics of which were as required by members.
4. Publicizing by media would enable the leading women and offer them most options to lead their life. Thus, publicizing by media should be increased so as to enhance their chance to gain more nonformal education.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
สารบัญ.....	ค
สารบัญตาราง.....	ง
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและความเป็นมา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
คำถามการวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
แนวความคิดข้อมูลที่เกี่ยวข้อง.....	5
การเรียนรู้คืออะไร.....	5
การเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	6
สตรีกับการศึกษา.....	9
การเรียนรู้ของผู้นำสตรี.....	13
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	21
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	21
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	21
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	22
การเก็บข้อมูลและการจัดทำข้อมูล.....	23
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	23

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	24
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	24
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำสตรี ในการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	29
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรม การศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม.....	35
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	42
สรุปผลการวิจัย.....	42
สถานภาพของผู้นำกลุ่มสตรีภาคตะวันออกเฉียง.....	42
วิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรี.....	43
บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่ม.....	44
อภิปรายผลการวิจัย.....	45
ข้อเสนอแนะ.....	48
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	48
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป.....	48
บรรณานุกรม.....	50
ภาคผนวก.....	53
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูล.....	54
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามวิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษา นอกระบบโรงเรียน.....	55
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	61

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุผู้ตอบ.....	24
2. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพครอบครัว	25
3. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ.....	26
4. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามตามประเภทกลุ่มสตรี.....	26
5. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามตามตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในกลุ่ม...	27
6. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามตามวุฒิทางการศึกษา.....	28
7. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบระบบโรงเรียน ด้านบุคลิกภาพและการปรับตัว.....	29
8. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว.....	30
9. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านการประกอบอาชีพ.....	31
10. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านวัฒนธรรมประเพณี.....	32
11. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านสิ่งแวดล้อมและรักษาสิ่งแวดล้อม.....	33
12. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น.....	34
13. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม.....	35
14. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่ม โดยวิธีการต่าง ๆ.....	36
15. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทในการจัดการศึกษารูปแบบต่าง ๆ	37
16. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดการศึกษาให้สมาชิกกลุ่มกับการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาของสมาชิกกลุ่มสตรี.....	37
17. แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กลุ่มกับความต้องการให้จัด.....	38

18. แสดงคำร้อยละเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีต่อการเลือกวันในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกกลุ่ม.....	38
19. แสดงคำร้อยละเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีต่อการเลือกเวลาในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา.....	39
20. แสดงคำร้อยละบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการเลือกใช้สถานที่จัดกิจกรรมทางการศึกษาให้สมาชิกกลุ่ม.....	39
21. แสดงคำร้อยละบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีกับผลการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับกลุ่ม.....	40
22. แสดงคำร้อยละบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับกลุ่ม.....	41

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมา

การเรียนรู้และการพัฒนาของมนุษย์ จากการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถกระทำและเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ผู้เรียนเลือกวิธีการ กระบวนการ เวลา สาระความรู้ และประสบการณ์ได้เพื่อความเหมาะสม และด้วยเหตุผลของตนเอง องค์กรประกอบในการเลือกวิธีการเรียนและอื่นๆ ดังที่กล่าวข้างต้นนั้น ผู้เรียนแต่ละคนมีข้อมูล เหตุผล ความเหมาะสมที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียน โดยเฉพาะผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งด้านความรู้วิชาการ วิธีการเรียนรู้ ตลอดจนกระบวนการในการเรียนรู้

การเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียน เป็นการเรียนรู้ที่ยาวนานคนแต่ละคนในช่วงชีวิต เพราะเรียนได้ตั้งแต่เกิดจนตายตลอดชีวิต ส่วนการเรียนรู้จะได้อะไรมากหรือน้อย มีประโยชน์และนำไปพัฒนาตนเอง และสังคมได้เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับผู้เรียนเองและโอกาสต่างๆ คนบางคน บางกลุ่ม อาจด้อยโอกาสในการเข้าโรงเรียน แต่ก็สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ หากมีความต้องการจริง ตั้งใจจริง มีความมุ่งมั่น อดทน และประกอบกับมีโอกาสและมีแหล่งให้ความรู้ที่ดี ดังเช่น กลุ่มสตรีในประเทศไทย ซึ่งแม้ว่าในอดีตย้อนหลังไป ตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป บทบาทความเท่าเทียมกับบุรุษจะแตกต่างกันด้วยวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และการยอมรับของสังคม แต่ด้วยความอดทนอุตสาหะ มุ่งมั่น เข้มแข็ง และรู้จักปรับตัว ทำให้สตรีไทยมีความสำคัญมากขึ้น ดังเช่นที่ คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ (2541) ได้กล่าวไว้ใน การเปิดการประชุม “เวทีสตรีตะวันออก” เมื่อวันที่ 14-15 พฤษภาคม 2541 ว่า สตรีไทยมีบทบาทสำคัญยิ่ง นับว่าสตรีไทยจะมีบทบาทสำคัญมากขึ้น จะเห็นได้จาก บทบาทในครอบครัว คือ การเป็นมารดา บทบาทในสังคมซึ่งมีมากมาย เช่น เป็นครู อาจารย์ นักวิชาการ นักบริหาร นักธุรกิจ นักพัฒนาสังคม แม่บ้านเกษตรกร และบทบาทในด้านการเมือง การปกครอง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปลัดอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด สมาชิกสภาระดับต่างๆ อธิบดี รัฐมนตรี การที่จะก้าวเข้าสู่บทบาทดังกล่าว และดำเนินบทบาทให้สมบูรณ์ได้ สตรีจะต้องเป็นผู้เข้มแข็ง อดทน หนักแน่น ไม่แพ้บุรุษ แต่ด้วยความเป็นสตรี ทำให้เรารู้จักประมาณว่า สถานการณ์ใดควรทำอย่างไร สังคมจึงจะดำรงอยู่ได้โดยไม่ขัดแย้งกัน นับว่าเป็นจุดเด่นของสตรี

สตรีไทยวัยผู้ใหญ่กลุ่มหนึ่งที่มีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ดี เห็นได้ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมขนาดเล็ก เป็นกลุ่มเล็กๆ หรือระดับท้องถิ่น ระดับตำบล ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ ตามลำดับ คือกลุ่มสตรีที่สามารถพัฒนาตนเองเป็นผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีจำนวนกว่า 200 กลุ่ม ใน 8 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จำนวนตรวจสอบเป็นทางการโดยประมาณ) ซึ่งสตรีเหล่านี้เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบตนเอง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมอันดีงาม และเป็นผู้นำในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม บุคคลกลุ่มดังกล่าวนี้ ทำไมจึงมีความสามารถ มีความพร้อม มีความเหมาะสมในการในการเป็นผู้นำกลุ่มได้อย่างไร มีวิธีการเรียนรู้อย่างไรที่สามารถพัฒนาตนเองจนมีลักษณะเป็นผู้นำ ทำให้กลุ่มเห็นว่าเป็นที่ไว้วางใจสมควรจะนำกลุ่มไปได้ ยืนหยัดได้ และเมื่อได้เป็นผู้นำกลุ่มแล้ว ก็สามารถบริหาร จัดการ ให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ต่อไป

ผู้วิจัยมีความสนใจในวิธีการเรียนรู้ของสตรีที่เป็นผู้นำกลุ่มเหล่านี้เป็นอันมาก จึงมีการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการของผู้วิจัยโดยการสัมภาษณ์ สอบถาม เสวนา และเงี่ยหูฟัง ทำให้ทราบว่าส่วนใหญ่บุคคลเหล่านี้ จบการศึกษาในระดับต้น คือ ประถมศึกษาและมัธยมต้น จึงทำให้เห็นว่าจะมีการศึกษาวิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรีดังกล่าว เพื่อจะได้ทราบวิธีการเรียนรู้ ที่ทำให้สามารถพัฒนาตนเองได้ องค์กร หน่วยงาน บุคคลจะได้มีแนวทางในการจัดการศึกษาและจัดโอกาสให้แก่สตรีไทยทั่วไปได้เรียนรู้แบบนอกระบบ โรงเรียนมากขึ้น จึงได้ศึกษาวิจัยวิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูล สภาพ และสถานภาพของผู้นำกลุ่มสตรีกลุ่มต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียนของผู้นำสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. ศึกษาบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับกลุ่มสตรี
4. เพื่อให้ได้แนวทางการจัดบริการการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียนให้แก่สตรีวัยต่าง ๆ

ได้มีโอกาสเรียนรู้มากขึ้น

คำถามการวิจัย

1. ผู้นำกลุ่มสตรีมีสถานภาพทั่วไปเป็นอย่างไร
2. ผู้นำกลุ่มสตรีมีวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียนอย่างไรบ้าง
3. ผู้นำกลุ่มสตรีมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มอย่างไร

4. มีข้อเสนอแนะและแนวทางในการจัดบริการการศึกษา แบบนอกระบบโรงเรียน
อย่างไร เพื่อให้สตรีมีโอกาสเรียนรู้และมีความเหมาะสมกับสถานภาพทั่วไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้แก่ สถาบัน และองค์กรต่าง ๆ
ตลอดจนบุคคลทั่วไป ที่จัดบริการการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน มีแนวทางการจัดการและ
พัฒนาการดำเนินงานจัดการศึกษา และเผยแพร่ความรู้ การศึกษาเพื่อการเรียนรู้แก่สตรีในการพัฒนา
ตนเอง โดยได้มีโอกาสเรียนรู้มากขึ้นและตรงกับสภาพความต้องการ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้ามีดังนี้

1. ประชากร เป็นกลุ่มผู้นำกลุ่มสตรีกลุ่มต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 8 จังหวัด ได้แก่
จังหวัด ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก และสมุทรปราการ จำนวน
จังหวัดละไม่ต่ำกว่า 15 กลุ่ม (แต่ละจังหวัดไม่สามารถตรวจสอบจำนวนแน่นอนได้ เนื่องจากมีทั้ง
กลุ่มที่ขึ้นทะเบียนเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำกลุ่มสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม หรือ
รองประธานกลุ่ม หรือเลขากลุ่ม หรือสมาชิกกลุ่มที่เป็นผู้แทนกลุ่ม ที่เดินทางมาเข้าร่วมประชุม
“เวทีสตรีตะวันออก” เมื่อวันที่ 14-15 พฤษภาคม 2541 ณ หอประชุมธำรง บัณฑิต มหาวิทยาลัย-
บูรพา จังหวัดชลบุรี จำนวน 278 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

กลุ่มสตรี: หมายถึง กลุ่มสตรีวัยต่าง ๆ ที่ตั้งในระดับหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอ และ
จังหวัด ทั้งที่ขึ้นทะเบียนกลุ่มเป็นทางการ และที่ดำเนินการกลุ่มโดยไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มอย่าง
เป็นทางการ เช่น กลุ่มเกษตร กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มแม่บ้านในชุมชน กลุ่มทอผ้า กลุ่มดอกไม้
ประดิษฐ์ เป็นต้น

ผู้นำกลุ่มสตรี: หมายถึง ผู้ที่เป็นผู้นำในกลุ่มสตรีกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งทำหน้าที่ เป็นประธาน
กลุ่ม รองประธานกลุ่ม และเลขานุการกลุ่ม หรือสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้แทน
กลุ่มไปทำกิจกรรมแทนกลุ่ม เช่น ไปประชุมแทนกลุ่ม นำเสนอผลงานแทนกลุ่ม เป็นต้น

วิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียน : หมายถึง วิธีการเรียนรู้และรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้เรียน
เลือกเรียนเนื่องจากมีความสะดวก สนใจ และความเหมาะสมกับตนเอง เช่น การฟังรายการวิทยุ
การชมรายการโทรทัศน์ การอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ การเสวนา การบอกเล่า ซึ่งผู้เรียนอาจ
กระทำโดยรู้ตัว ไม่รู้ตัว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอสาระเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

1. แนวความคิด ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิด ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษาค้นคว้าถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้นำสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างไร โดยมีแนวความคิดและข้อมูลที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

การเรียนรู้คืออะไร

การเรียนรู้ (Learning) เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิต ซึ่งจะช่วยให้คนเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ชีวิตความเป็นอยู่และพฤติกรรมของเราจะเป็นไปในรูปแบบใด ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น คนเราจึงต้องมีการเรียนรู้อยู่เสมอและเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาผู้มีชื่อเสียงทั้งภายในและต่างประเทศ ให้คำนิยามความหมายของการเรียนรู้ไว้มากมาย โดยครอนบาค (Cronbach, 1954) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลเนื่องจากประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ เช่นเดียวกับที่ฮิลการ์ด (Hilgard, 1965) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งความหมายที่นักวิชาการผู้มีชื่อเสียงทั้งสองท่านได้กล่าวไว้นี้ สอดคล้องกับที่ ทิศนา แจมมณีและคณะ (2541 : 47 - 71) ได้กล่าวไว้เช่นกัน รวมไปถึง อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์ (2530) และสงวน สุทธิเลิศอรุณ (2531) ได้นิยามไว้คล้ายคลึงกันว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์ คำนิยามนี้สอดคล้องกับการให้ความหมายของพงษ์พันธ์ พงษ์โสกา (2542) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือจากการฝึกหัด ซึ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรและเป็นผลมาจากการฝึกหัดเท่านั้น เช่นเดียวกับที่มาลี จูฑา (2542) ได้ให้ความหมายไว้

จากคำนิยามความหมายต่าง ๆ ที่นักวิชาการได้กล่าวแล้วข้างต้น จึงอาจสรุปความหมายของการเรียนรู้ได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของบุคคลที่ค่อนข้างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 3 ด้าน คือ (มาลี จุฑา, 2542 :55)

1. ความรู้ (Knowledge) เช่น ความคิด ความเข้าใจ และความจำในเนื้อหาสาระต่าง ๆ
2. ทักษะ (Skill) เช่น การพูด การกระทำและการเคลื่อนไหวต่าง ๆ
3. ความรู้สึก (Affective) เช่น เจตคติ จริยธรรมและค่านิยม เป็นต้น

และสำหรับหลักการและแนวคิดด้านการเรียนรู้ของไทย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระพุทธศาสนานั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2541: 3 - 9) โดยสุมน อมรวิวัฒน์ กล่าวว่า คือการพัฒนาปัญญาของตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีค่านิยมที่ถูกต้อง ดึงตาม เกื้อกูลชีวิตและครอบครัว โดยยึดกระบวนการคิดเป็น ว่าเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ มีการพัฒนาให้รู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีระบบ เนื่องจากมนุษย์เป็นเวไนยบุคคล คือสามารถที่จะเรียนรู้และรับการฝึกอบรมให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้มีชีวิตรอดส่วนหนึ่ง และเรียนรู้ได้โดยกระบวนการอบรมอีกส่วนหนึ่ง

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

เนื่องจากวัยผู้ใหญ่เป็นแห่งการรับผิดชอบและพึ่งพาตนเอง ทำให้มีภาระหน้าที่ต่าง ๆ มากมายทั้งการทำงานและการดูแลครอบครัว ทั้งยังเป็นวัยที่ผ่านการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษามาแล้ว แต่เนื่องจากโลกมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง ความรู้ต่าง ๆ มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นทุกวัน ส่งผลให้ผู้ใหญ่จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นแนวทางในการตอบปัญหาที่ได้เผชิญ

แนวความคิดในเรื่องการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ได้รับการยอมรับและมีการวิจัยกันมากในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะในด้านการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งนักการศึกษาส่วนใหญ่ อาทิ สมิธ (Smith) หรือ บรูคฟิลด์ (Brookfield) บรอกเกต (Brocket) และอื่น ๆ มักจะกล่าวอ้างถึงคำนิยามของโนลส์ (Knowles, 1975) ที่ได้อธิบายว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง (โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ต้องการก็ได้) ผู้เรียนจะทำการวิเคราะห์ความต้องการที่จะเรียนรู้ของตน กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ แยกแยะแจกแจงแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นคนและอุปกรณ์ คัดเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมและประเมินผลการเรียนรู้นั้น ๆ

ส่วนในทฤษฎีของเอลีน ทาฟ (Alen Tough, 1979 อ้างใน สุรกุล เจนอบรม, 2542) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนโดยเจตนา จงใจ ซึ่งความต้องการอย่างแรกของบุคคลนั้น คือ การต้องการความรู้หรือทักษะบางอย่าง การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้นั้น

ด้วยตนเองสูงจะทำให้รู้สึก รู้จริง มาจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการชี้แนะ จะยิ่งยืนกว่าการเรียนรู้ โดยการสั่งสอนหรือบอกเล่า

นอกจากนี้สมพันธ์ เตชะอธิก (2537: 51 - 53) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้มาโดยส่วนใหญ่ จะเป็นบุคคลที่มีความสนใจใฝ่รู้ ศึกษาและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ จะศึกษาดูด้วยตนเอง วิธีการศึกษาดูด้วยตนเองนั้น อาจจะเป็นการสังเกตสิ่งที่ตนเองพบเห็น แล้วจดจำมาทดลองปฏิบัติ หรือผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลต่าง ๆ จัดกลุ่มพูดคุยสนทนา หลังจากผ่านขบวนการไปศึกษาดูงานภายนอกชุมชน เมื่อได้ศึกษาแล้วนำมาเผยแพร่และทดลองทำในชุมชนของตนเอง ปรับปรุงประยุกต์ให้สอดคล้องกับลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนสถานการณ์ของชุมชนของตน และส่วนหนึ่งของการเป็นผู้นำที่ดีก็คือ การนำตนเองได้ ผู้ที่จะนำตนเองได้นั้นจำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้อยู่เสมอตลอดเวลา นั่นก็คือลักษณะที่เรียกว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต”

จากการให้ความหมายและคำจำกัดความของการเรียนรู้ด้วยตนเองข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น เน้นการดำเนินการที่ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความต้องการที่จะรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วจึงวางแผนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จนกระทั่งจบกระบวนการเรียนรู้ อันเป็นลักษณะเด่นในการเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่ และเป็นจุดเริ่มต้นของการที่จะนำไปสู่การใฝ่รู้ตลอดชีวิต ลักษณะของการเรียนรู้ในการศึกษาตลอดชีวิตโดยทั่วไปนั้น อิลิจิโอ บี.บาชากา (อ้างถึงใน ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2511 : 87) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญ 4 ประการ ซึ่งตรงกับงานวิจัยที่คณะนิติปรัชญาเอก คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2540) ได้เสนอแนวทางในการเตรียมคนให้สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งข่าวสาร ข้อมูล โดยเน้นว่า การเรียนรู้ต้องเป็นการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้รูปแบบ “สี่เสาหลักของกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล (Learning : The Treasure Within)” ดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) คือ การเรียนรู้เพื่อให้มีองค์ความรู้ใช้เป็นพื้นฐานในการค้นคว้าหาความรู้อื่น ๆ
2. การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ (Learning to do) คือ การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะตามความต้องการ
3. การเรียนรู้เพื่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Learning to live together) คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความเคารพในศักดิ์ศรีและวัฒนธรรมของผู้อื่น รวมทั้งความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นและมีการพึ่งพากันและกัน
4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้สึกในสุนทรียภาพเชิงศิลป์ มีความรับผิดชอบ มีความยุติธรรม มีอิสระในการคิดและการตัดสินใจ

ซึ่งแนวคิดในการพัฒนานี้คาดว่าจะสามารถช่วยเหลือให้มนุษย์เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และแก้ปัญหาชีวิต เป็นผู้นำตนเองได้โดยสมบูรณ์

และสำหรับสาเหตุซึ่งคนเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ทาฟ (Tough, 1971 : 72) สรุปไว้ในงานวิจัยของเขาเองว่า การที่คนเรียนรู้เป็นเพราะสิ่งนั้นเป็นปัญหาในชีวิต หรือเป็นเพราะความรับผิดชอบ หรืออย่างน้อยที่สุด เป็นเพราะความประหลาดใจ ซึ่งตรงกับข้อสมมติฐานของโนลส์ (Knowles , 1978) ที่กล่าวว่า “ ปัญหา ” เป็นต้นเหตุในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งเรื่องที่ใหญ่ชาวอเมริกันสนใจที่จะเรียนรู้มาก เรียงตามลำดับ คือ การพัฒนาตนเอง , บ้านและครอบครัว และงานอดิเรกและสันตนาการ (Penland , 1979) นอกจากนี้ สมคิด อิศระวัฒน์ (2538) ได้วิเคราะห์สาเหตุในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่พบว่าเป็นเพราะ “ มีความสนใจ มีความอยากรู้ มีความต้องการ ” และเขาได้สรุปไว้ว่า เรื่องที่ผู้ใหญ่สนใจจะเรียนรู้ ได้แก่ เรื่องซึ่งเป็นปัญหาในชีวิตหรือเรื่องซึ่งเป็นความต้องการ ความจำเป็น หรือเรื่องซึ่งตนเองมีความสนใจ โดยมีต้นเหตุมาจากความจำเป็นหรือปัญหาของบุคคลนั้น

ในปัจจุบัน หน่วยงานราชการซึ่งรับผิดชอบการศึกษาของผู้ใหญ่โดยตรงนั้นคือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งพยายามหารูปแบบและวิธีการในการเรียนซึ่งจะเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด รวมไปถึงหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งมีการดำเนินงานที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ออกไปของประชาชนด้วย เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษาหลากหลายให้ทรรศนะที่น่าสนใจของตนเองเกี่ยวกับงานการศึกษานอกโรงเรียน ไว้ดังนี้

วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ กล่าวว่า หน้าที่ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน คือ ต้องทำการต่อยอดและขยายฐาน ซึ่งเป็นวิธีการศึกษารูปแบบอื่น ๆ ที่ชาวบ้านหรือชุมชนทำอยู่ โดยให้การศึกษานี้ที่หลากหลายนี้ได้เติบโต โดยรัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนและส่งเสริม นั่นคือ ต้องวางรากฐานข้อมูลให้ชัดเจนว่า ใครทำอะไร ที่ไหน แล้วขยายฐานที่ตีออกไป และต่อยอดที่เขาขาดให้ ต้องปรับทัศนคติคนทำงานการศึกษานอกโรงเรียน อาจจะไม่ต้องทำเอง แต่เป็นผู้ประสาน ช่วยเหลือ และส่งเสริม (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , 2540 : 42 - 46)

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ให้ความคิดเห็นว่า แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาตามสภาพเป็นจริงและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นั่นคือ ต่อไปคนในระบบโรงเรียนส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาสูงขึ้น คนที่อยู่ในวัยทำงานอายุจะสูงขึ้นด้วย คนเหล่านั้นจะต้องปรับเปลี่ยนและเรียนรู้หลายอย่าง ตรงนี้ต้องเตรียมแนวทางว่าจะปรับความรู้หรือเพิ่มทักษะของตนเอง จะต้องไปที่ไหน ทำอย่างไร ผู้ประกอบการเองก็ต้องให้ความสำคัญกับตรงนี้ด้วยการทำงานการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องประสานใกล้ชิดกันหลายฝ่ายมากขึ้น เกณฑ์ที่จะวัดมาตรฐานคุณภาพของการศึกษานอกโรงเรียนถ้ามีความคงที่เหมือนเดิมก็จะไม่สอดคล้องและทำไม่ได้

เดิม การศึกษานอกโรงเรียนจัดการศึกษาเพื่อเสริมความรู้บางประการเพื่อให้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือประกอบอาชีพ แต่ในอนาคตการประกอบอาชีพและความรู้ต่างๆ มีหลากหลายเพิ่มมากขึ้นการศึกษายังต้องเพิ่มพูนขึ้น ตรงนี้งานการศึกษานอกโรงเรียนต้องทบทวน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540 : 19 - 33)

สุนทร สุนันท์ชัย กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้กับกลุ่มคนต่างๆ ควรจัดตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม คือกลุ่มไหนต้องการอย่างไรก็ควรจัดอย่างนั้น ควรจัดให้กับทุกเพศทุกวัย เป็นแบบการศึกษาตลอดชีวิต ต้องเตรียมคนให้เหมาะสมกับเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ทรัพยากร และต้องทำหน้าที่ผู้จัดการให้มากยิ่งขึ้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , 2540 : 79 - 87)

วิจิตร ศรีสะอ้าน เห็นว่า การศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต เป็นเรื่องระบบที่คู่ขนานกับการศึกษาในระบบโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายต้องต่างกับการศึกษาในระบบโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายไม่ซ้ำซ้อนและเป็นกลุ่มเป้าหมายที่โตกว่าการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นกลุ่มเป้าหมายที่รับโอกาสในระบบไม่ได้หรือเป็นทางเลือกที่เพิ่มขึ้นสำหรับเขา (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , 2540 : 130 - 131)

จากแนวความคิดทั้งหมดนั้น เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพที่นักวิชาการมีต่อการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และกรมการศึกษานอกโรงเรียน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต้องตระหนักในการสร้างโอกาสให้กับประชาชน ให้ได้มีช่องทางในการศึกษาเรียนรู้ อยู่นอกระบบโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงปัจจุบันนั้น ถึงแม้ว่ากรมการศึกษานอกโรงเรียนจะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง แต่งานการศึกษานอกโรงเรียนหรืองานการศึกษานอกระบบนั้น เป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางจนยากแก่การกำหนดขอบเขตให้แน่ชัดลงไปได้ สิ่งที่จะต้องกระทำนั้นคือ การจัดระบบให้ประชาชนสามารถเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียนได้ด้วยตนเองให้มากที่สุด พร้อมทั้งสนองตอบต่อทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่มที่ยังขาดโอกาสหรือพลาดโอกาสทางการศึกษา ให้สามารถพัฒนาตนเองและยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าสืบต่อไป

สตรีกับการศึกษา

สถานภาพทางสังคมและบทบาทของสตรี

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น 62.37 ล้านคน ในจำนวนนี้จำแนกเป็นเพศชาย 30.97 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 49.65 เพศหญิง 31.40 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 50.35 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม : 2545) ซึ่งจากตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า จำนวนประชากรกึ่งหนึ่งของประเทศเป็นสตรี และทรัพยากรมนุษย์จำนวนมากนี้ ควรได้รับการพิจารณาให้เป็นเป้าหมายในการได้รับการพัฒนาและเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาสังคมและประเทศได้

เมื่อพิจารณานับแต่อดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา (ศตวรรษที่ 12) จนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (ปลายศตวรรษที่ 19) ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก โดยมีบทบาทจำกัดอยู่ภายในครอบครัว บทบาทของการเป็นลูกสาวที่ต้องเชื่อฟังบิดามารดา เรียนรู้ชีวิตการเป็นกุลสตรี งานบ้านงานเรือนและดูแลเอาใจใส่ครอบครัว มีบทบาทของการเป็นมารดาที่มีความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูอบรมบ่มนิสัยรวมไปถึงการปลูกฝังค่านิยมทัศนคติและขนบธรรมเนียมประเพณีให้แก่บุตรธิดา ใช้เวลากับลูกมากกว่าบิดา ดังนั้น จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูและหล่อหลอมลักษณะทางสังคมให้แก่ลูก จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทั้งในแง่ของจิตวิทยา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และศาสตร์สาขาอื่น ๆ ในระดับจุลภาพ เพื่อประยุกต์ใช้ภายในครอบครัว และจำกัดบทบาทของตนเองตามที่สังคมกำหนดให้อย่างอดทน

ต่อมา ตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งประเทศในซีกโลกตะวันตกขยายอาณานิคมมายังซีกโลกตะวันออก ส่งผลให้ประเทศไทยต้องปรับตัวให้ทันยุคสมัย ก่อให้เกิดการเลิกทาสและมีการศึกษาภาคบังคับสำหรับเด็กชายและหญิง ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้สถานภาพของสตรีเปลี่ยนแปลงไป มีบทบาทมากยิ่งขึ้นในสังคม (สุธีรา ทอมสันและเมทินี พงษ์เวช, 2538 : 2) สตรีขยายขอบเขตการเรียนรู้ที่กว้างกว่าในระดับครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน สตรีมีโอกาสด้านสังคมมากยิ่งขึ้น อันอาจเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้สตรีต้องช่วยครอบครัวและมีโอกาสเป็นผู้นำในครอบครัวและสังคมมากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่า สตรีมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษ โดยเฉพาะโอกาสทางการศึกษา ความสามารถในการเรียนรู้ ประสบการณ์ชีวิตและสภาพแวดล้อมทางสังคม และหลาย ๆ เรื่องที่สตรีเป็นผู้เริ่มต้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานภาพการเป็นผู้นำสตรีในชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งหากจะพิจารณาดูให้ถ่องแท้แล้ว สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นมีใช่สถานภาพของผู้หญิงโดยตรง แต่เป็นโอกาสที่เปลี่ยนแปลงไป คือ เปิดกว้างยิ่งขึ้นสำหรับผู้หญิง (สุธีรา ทอมสันและเมทินี พงษ์เวช, 2538 : 4)

สถานภาพทางการศึกษาของสตรีไทย

ผู้หญิงไทยในอดีตจะถูกจำกัดโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากการศึกษาในสมัยก่อนจะกระทำภายในวัด โดยมีพระผู้รู้หนังสือเป็นผู้สอน อีกทั้งสตรียังถูกจำกัดโอกาสในการประกอบอาชีพด้วยหน้าที่ในการดูแลครอบครัว ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องอาศัยความรู้หนังสือมากนัก ซึ่งทัศนคติเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปัจจุบัน

สังคมจะปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้หญิง รวมไปถึงสถานภาพทางสังคมจะพัฒนามากยิ่งขึ้น หากผู้หญิงมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างกระแสการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการที่ผู้หญิงจะมองเห็นถึงความจำเป็นนั้น ก็ต้องมีการสร้างศักยภาพ โดยอาศัยเครื่องมือที่สำคัญที่สุดนั่นก็คือ

การศึกษา (สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา, 2535: 15) การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ดังที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้ในสนธิสัญญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

การศึกษา เป็นตัวกำหนดการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในระบบเศรษฐกิจ ในแง่ของการมีงานทำ การมีรายได้ คุณภาพชีวิต และส่วนที่ผู้หญิงสามารถสร้างสรรค์ครอบครัวและสังคม ความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษากับสถานภาพของผู้หญิงทางสังคมนั้นมองเห็นได้ชัดเจน ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นรากฐานอันสำคัญของการเสริมสร้างสถานภาพของสตรีและเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความเสมอภาคในสังคม (สหประชาชาติ, 1985) การศึกษา คือปัจจัยที่สำคัญของการพัฒนา เพราะการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทย การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เป็นการวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และการศึกษาเป็นกระบวนการที่เตรียมและนำคนไทย รวมทั้งสังคมไทย ให้ก้าวสู่ยุคใหม่อย่างมั่นคงและรู้ทันโลกอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539 : 1 - 3)

กล่าวได้ว่า การให้การศึกษาแก่สตรี ถือ เป็นการลงทุนที่ได้รับผลตอบแทนสูงมากในการพัฒนาทั้งด้านสังคม และเศรษฐกิจโดยรวม เนื่องจากเมื่อให้การศึกษาแก่สตรีหนึ่งคน สมาชิกทั้งหมดในครอบครัวจะได้รับการศึกษาไปด้วย (สตรี : ความท้าทายจากปัจจุบันสู่ปี ค.ศ. 2000) การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในอันที่จะช่วยปกป้องคุ้มครองและเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้หญิงเกิดความมั่นใจในตนเองและพร้อมที่จะเลือกประกอบอาชีพที่ตนเองต้องการและได้รับการยอมรับทางสังคม

ถึงแม้ว่ารัฐจะมีความพยายามแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคของสตรีในหลายระดับ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ระบุว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน รัฐต้องจัดการศึกษาให้แก่ทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี รัฐต้องส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย หรือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 , นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนในระดับประเทศนั้น ประเทศไทยได้มีพันธสัญญากับประชาคมโลกหลายฉบับ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ , ปฏิญญาปักกิ่ง และแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี และปฏิญญา ด้านการเรียนรู้ผู้ใหญ่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความพยายามข้างต้นนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เช่น ในปฏิญญาปักกิ่ง

และแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรีได้ระบุให้ประเทศสมาชิกต้องขจัดความไม่รู้หนังสือในหมู่สตรีให้หมดสิ้น หรือลดอัตราการไม่รู้หนังสือลงอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของอัตราสตรีไม่รู้หนังสือ จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปีพ.ศ. 2533 สถิติผู้ไม่รู้หนังสือเท่ากับ 7.3 % เป็นชาย 5.5 % เป็นหญิง 9 % แต่หลังจากการประชุมที่ปักกิ่ง ปรากฏว่าแทนที่อัตราผู้ไม่รู้หนังสือจะลดลงกลับเพิ่มขึ้น ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2537 พบว่าอัตราผู้ไม่รู้หนังสือรวมเท่ากับ 8.5 % โดยมีสัดส่วนเป็นชาย 6.3 % และเป็นหญิง 10.6 % (ปารีชาติ เย็นใจ , 2543 : 40-41)

ดังนั้น หากเราจะพิจารณาโดยอาศัยสถิติการรู้หนังสือของผู้หญิงไทยแล้ว พบว่า อัตราการรู้หนังสือของผู้หญิงไทยพัฒนาขึ้นจากร้อยละ 60 ในปี 2503 เป็นร้อยละ 91.3 ในปี 2533 (สุธีรา ทอมสัน และเมทินี พงษ์เวช , 2538) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อเปรียบเทียบอัตราการไม่รู้หนังสือระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย นับตั้งแต่ปี 2503 เป็นต้นมานั้น ไม่พบการเปลี่ยนแปลงเลย กล่าวคือ สองในสามของผู้ไม่รู้หนังสือเป็นผู้หญิง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงประชากรผู้ไม่รู้หนังสือ อายุ 10 ปีขึ้นไป

ปี	ประชากรอายุ 10 ปีขึ้นไป			ผู้ไม่รู้หนังสือ			ร้อยละ ของผู้ ไม่รู้หนังสือ
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
2480	5,055,979	4,944,809	10,000,780	2,668,620	4,210,387	6,879,007	68.8
2490	6,143,460	6,183,926	12,327,386	2,002,372	3,519,232	5,705,314	46.3
2503	9,004,412	9,021,992	18,026,404	1,750,822	3,519,232	5,270,054	29.2
2513	11,581,756	11,871,557	23,453,313	1,218,880	2,893,454	4,111,334	18.2
2523	16,568,261	16,978,844	33,547,105	1,137,643	2,343,140	3,480,738	10.4
2528	18,646,040	18,490,390	36,954,430	1,146,760	2,524,500	3,671,260	9.9
2533	24,240,900	24,835,200	49,076,100	1,269,200	2,151,600	3,420,800	7.3

ที่มา สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2533 ท้าวราชาอาณาจักร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งของการไม่รู้หนังสือของผู้หญิงนั้นอาจเนื่องมาจากการขาดโอกาสในการศึกษาในอดีต แม้ว่าปัจจุบันนี้ อัตราส่วนการเรียนรู้หนังสือระหว่างเด็กหญิงและเด็กชายไม่ต่างกันมากนัก รวมถึงโอกาสในการเข้าเรียนในโรงเรียนของเด็กหญิงก็ไม่แตกต่างจากเด็กชาย ยกเว้นโอกาสในการเรียนรู้จากข้อมูลข่าวสารและแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน เช่น การเรียนที่ต้องมีการนัดพบกลุ่ม จะไม่สะดวกแก่ผู้หญิงเพราะต้องมีการดูแลบ้านและครอบครัว แต่ก็นับเป็นนิมิตรหมายอันดีที่แสดงให้เห็นว่า แนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้หญิงนั้นมีการเปิดกว้างหลากหลายรูปแบบและวิธีการมากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งรัฐบาลก็ไม่ย่อท้อต่อการส่งเสริมการศึกษาให้กับสตรีซึ่งจะเป็นหนทางในการพัฒนาตนเองของผู้หญิงให้มีความสามารถทัดเทียมกับชายได้มากยิ่งขึ้นในอนาคต

การเรียนรู้ของผู้นำสตรี

ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ใหญ่โดยทั่วไป มีประเด็นสำคัญ 4 ประการ ซึ่งกลายเป็นกระบวนการที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต หรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง กระบวนการดังกล่าว คือ

1. การพึ่งตนเอง ผู้ใหญ่ที่สามารถเรียนรู้ถึงการพึ่งตนเองได้ จะสามารถลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ไม่มุ่งที่จะพึ่งพาคนอื่นหรือรอคอยแต่จะให้ผู้อื่นมาช่วย การที่บุคคลเรียนรู้การพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเอง หากขาดความรู้สึกรับผิดชอบในตนเองแล้ว ก็จะขาดจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง บุคคลที่พึ่งตนเองได้จะมีชีวิตที่เป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ในอำนาจหรือการถูกบีบบังคับโดยผู้อื่น การพึ่งตนเองได้กับชีวิตที่มีอิสรภาพจึงเป็นของคู่กัน

2. การทำงานและการแก้ปัญหา เมื่อบุคคลเกิดจิตสำนึก มีความรับผิดชอบในตนเอง และพร้อมที่จะพึ่งตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็จะต้องลงมือกระทำการอันช่วยให้ตนเองได้ในสิ่งที่ชีวิตต้องการ การทำงานหรือลงมือปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญในอันดับต่อมา ผู้ใหญ่ที่สามารถประกอบกิจการงานให้ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังได้ จะต้องมีความขยัน อดทน ไม่ทอดลอย สามารถที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะการบริหารจัดการกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ เมื่อบุคคลมีการลงมือปฏิบัติ และงานนั้นขยายไปสู่การรวมกลุ่ม ได้รับความร่วมมือจากชุมชนหรือคนอื่นมากขึ้น ผลที่ได้รับก็จะเพิ่มพูน และผู้ที่ริเริ่มก็ได้รับการยอมรับและความเชื่อถือ เป็นการนำไปสู่การเป็นผู้นำกลุ่ม

3. การแสวงหาความรู้และข้อมูล ในการทำงานใด ๆ ให้ได้ผล การแสวงหาข้อมูลและความรู้เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการปฏิบัติโดยขาดความรู้ อาจทำให้เสียเวลาและทรัพยากร และไม่ประสบผลสำเร็จ บุคคลจะต้องเรียนรู้ที่จะหาแหล่งความรู้ ข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเอง ไม่มีใครที่จะมาบอกการให้เรารู้ได้ทุกอย่าง บุคคลจะต้องเรียนรู้ทุกอย่างด้วย

สติปัญญาของตน การที่บุคคลเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้อยู่เสมอเป็นอีกสิ่งหนึ่งของการเป็นผู้นำที่ดี และเป็นหลักการข้อหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้น ๆ มีความรู้ใหม่อยู่เสมอ หากสามารถนำความรู้ใหม่และความรู้เดิมมาบูรณาการก็จะสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพการงานได้อย่างดียิ่งขึ้น การแสวงหาความรู้และข้อมูลจะสร้างวิสัยทัศน์แก่ผู้ศึกษาให้มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ทันยุคทันสมัยในโลกข่าวสารไร้พรมแดนเช่นในปัจจุบัน

4. การพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบที่จะพึ่งตนเองและลงมือทำงานโดยอาศัยความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และหากมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถที่จะเรียนรู้วิธีการที่จะมาแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ ได้ การปฏิบัติก็จะเกิดผล ผู้ใหญ่ที่เรียนรู้การพัฒนาตนเองทั้งด้านคุณภาพชีวิตและคุณสมบัติส่วนตัวคนได้เองนั้น ผลที่ได้จากการทำงานนอกจากจะสามารถเลี้ยงชีวิตแล้ว บุคคลยังเกิดความชำนาญจากการลงมือกระทำและมีความรู้เพิ่มพูนขึ้น ทั้งจากประสบการณ์การทำงานและการศึกษาหาความรู้จากขณะทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยช่วยให้บุคคลนั้นสามารถเรียนรู้ที่จะคิดและทำในสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้นและดีขึ้น จึงกล่าวได้ว่า บุคคลที่เรียนรู้เกิดการพัฒนาดตนเองและคุณภาพชีวิตจากการพึ่งตนเอง การทำงาน และการแสวงหาความรู้มาใช้ในการทำงาน

ปัจจุบันเกิดกลุ่มผู้นำสตรีชุมชน กลุ่มแม่บ้านสตรี กลุ่มพัฒนาสตรีและกลุ่มสตรีที่ร่วมกันทำกิจกรรม เป็นกลุ่มผู้นำที่สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นและชุมชนนั้น ๆ มากมายในหลายชุมชนของประเทศ การรวมกลุ่มมีจุดประสงค์สำคัญคือการสร้างงานและรายได้ให้แก่ครอบครัว ด้วยตระหนักถึงศักยภาพที่มีอยู่ของสตรีในชุมชน หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงได้จัดการฝึกอาชีพให้ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ให้แก่สตรี โดยการพัฒนาการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์จริง (Experiential Learning) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้การเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำ ปฏิบัติจริง และการนำวัสดุในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ สุริน คล้ายรามัญ (2544 : 7 - 8) แบ่งการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ว่า มีหลักสำคัญ 4 ประการคือ

1. เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์
2. เป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำจนทำให้เกิดความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่องซึ่งเกิดจากความสนใจของผู้เรียน
3. ปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่อย่างกว้างขวาง
4. มีการสื่อสารด้วยการพูดหรือการเขียนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์มี 4 ประการ ดังนี้

1. ประสบการณ์ (Experience) โดยครูเป็นผู้ช่วยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของตนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้

2. การสะท้อนความคิดและการอภิปราย (Reflection and Discussion) โดยครูช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง

3. ความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด (Understanding and Conceptualization) ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด อาจเกิดขึ้นโดยผู้เรียนเป็นฝ่ายริเริ่มแล้วครูช่วยเพิ่มเติมให้สมบูรณ์หรือครูเป็นผู้นำทาง และผู้เรียนเป็นผู้สานต่อจนความคิดนั้นสมบูรณ์เป็นความคิดรวบยอด

4. การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experiment or Application) ผู้เรียนได้นำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์หรือสถานการณ์อื่น ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้สตรีสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อยู่เสมอ แม้การต้องเผชิญกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ทั้งการดูแลบิดามารดา ดูแลครอบครัวและงานบ้านจุกจิกต่าง ๆ พร้อมทั้งภาระหน้าที่อาชีพการงานที่ต้องรับผิดชอบพอ ๆ กับผู้ชาย เหล่านี้ล้วนแล้วแต่จะทำให้ประสบปัญหาได้ทั้งสิ้น หากไม่มีการเรียนรู้เพิ่มเติมในการหาแนวทางแก้ปัญหาแล้วก็จะทำให้ประสบกับความล้มเหลวในชีวิตได้ สตรีจึงต้องศึกษาหาความรู้ที่อยู่เสมอ ตามรูปแบบที่เหมาะสมกับตนเอง และการเรียนรู้ของผู้นำสตรีก็ไม่แตกต่างจากการเรียนรู้ของผู้นำอื่น ๆ แต่อย่างใด หากขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลหลาย ๆ อย่างประกอบกัน ซึ่งสิ่งที่สำคัญก็คือ ครอบครัวและการศึกษาพื้นฐานที่ดีที่แต่ละบุคคลได้รับการสั่งสมอบรมมาตั้งแต่วัยเด็ก สิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะในฐานะผู้นำหรือผู้ตาม คือ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่อยู่เสมอ ในที่นี้มีได้หมายถึงการศึกษาเล่าเรียนหนังสือภายในโรงเรียน แต่เป็นการศึกษาหาความรู้ตามอัธยาศัยของตนเอง จะนำมาซึ่งการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลซึ่งจะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแน่นอนไม่ว่าหญิงหรือชาย (สมคิด อิศระวัฒน์ , 2538)

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้นำสตรีที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอในที่นี้ได้แก่งานวิจัย ดังต่อไปนี้

ประณีต พงษ์มัสยะ (2544 , 12 – 13 บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับสตรีกลุ่มแม่บ้านชนบทในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

1. ประกอบอาชีพได้ หลังกระบวนการเรียนการสอน แม่บ้านจะดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการ เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ โดยกลุ่มแม่บ้านนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับไปปฏิบัติแล้ว สามารถดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้อย่างต่อเนื่อง ไม่เลิกกลางคัน เมื่อประสบปัญหาต่าง สามารถแก้ปัญหาภายในกลุ่มได้เอง โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากผู้สอน มีการระดมทุนของกลุ่ม มีพัฒนาการในการจัดการองค์กรของตนตามลำดับ รวมทั้งการให้ความรู้แก่สมาชิกในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ด้วยการจัดฝึกอบรมเองภายในกลุ่ม การฝึกอบรมโดยวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถจากภายนอก มีการศึกษาดูงานของกลุ่มอื่น ๆ เพื่อพัฒนางานของกลุ่มให้สามารถนำออกขายในตลาดได้มากขึ้น

2. การประกอบอาชีพทำได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เมื่อสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป และเกิดปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ แม่บ้านที่มีพื้นฐานความรู้ทั้งความรู้ด้านอาชีพ ความรู้เรื่องการทำงานกลุ่มและกระบวนการแก้ปัญหา จะสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เอง ทำให้แม่บ้านสามารถพัฒนาและประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

บุญบง ชัยเจริญวัฒนะ และวันชัย ธรรมสังการ (2535 : 7-9) ร่วมกันศึกษาเรื่องปัจจัยพื้นฐานที่ส่งเสริมให้สตรีมีความสำเร็จในทางธุรกิจและเป็นผู้ประกอบการ พบว่า ปัจจัยดังกล่าวจำแนกออกได้เป็นสองกลุ่ม คือ ปัจจัยแวดล้อมและปัจจัยส่วนบุคคล

1. ปัจจัยแวดล้อม ประกอบด้วย

1.1 ครอบครัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่ในวัยเด็ก วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อที่ครอบครัวยึดถือปฏิบัติ รวมถึงการสนับสนุนทั้งจากบิดามารดา เครือญาติ ตลอดจนสามีและลูก

1.2 แหล่งทุน ทุนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการทำธุรกิจทุกประเภทซึ่งอาจจะเป็นการกู้ยืมจากสถาบันการเงินหรือได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว หรือเครือญาติก็ได้แต่ต้องมีปริมาณเพียงพอที่จะดำเนินการได้ และมีความยืดหยุ่นมากพอในการดำเนินการ

1.3 เทคโนโลยีและการเลือกใช้ ในการดำเนินงานและธุรกิจ จำเป็นต้องมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จะเอื้ออำนวยและสร้างโอกาสให้สามารถแข่งขันกับคนอื่นได้และที่สำคัญจะต้องมีทักษะในการใช้และเลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

1.4 นโยบายของรัฐบาลทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การดำเนินธุรกิจจะประสบความสำเร็จได้นั้น ภาครัฐมีส่วนช่วยเหลือเป็นอย่างมาก เช่น การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจ ระบบสาธารณูปโภค ระบบการติดต่อสื่อสาร ระบบภาษีและกฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย

2.1 ความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ส่งผลให้บุคคลบรรลุผลสำเร็จในการประกอบการใด ๆ ก็ตาม

2.2 ความกล้าตัดสินใจ ในบางครั้งการดำเนินธุรกิจต้องอาศัยความกล้าเสี่ยง แต่ต้องตั้งอยู่บนเหตุผลอันสมควร

2.3 การมีพื้นฐานการศึกษาดี โดยเฉพาะความรู้ในด้านธุรกิจที่ตนเองดำเนินการและความรู้ในด้านการตลาด

2.4 ความมีมนุษยสัมพันธ์

2.5 ความขยัน อดทน และทำงานหนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเริ่มดำเนินการซึ่งจะต้องเผชิญกับอุปสรรคนานัปการ

2.6 ความมุ่งมั่นในความสำเร็จและหวังผลเลิศ การดำเนินการใดก็ตาม ถ้าปราศจากความต้องการความสำเร็จและหวังผลเลิศแล้ว โอกาสที่จะบรรลุถึงเป้าหมายก็มีน้อยลงเพราะความมุ่งมั่นและหวังผลสูงจะช่วยให้มีระดับความสำเร็จสูงกว่าคนปกติทั่วไป

2.7 ความซื่อสัตย์สุจริตและมีสำจะ เป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่งในการทำงาน

2.8 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่หยุดอยู่กับที่ การคิดและปรับปรุงงานให้ทันยุคทันสมัยเสมอ

2.9 ความรับผิดชอบ คนที่มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำลงไป ย่อมไม่ทอดทิ้งและหมดกำลังใจง่าย ๆ ที่จะส่งเสริมให้งานบรรลุเป้าหมายได้

2.10 ความเป็นผู้นำ คุณลักษณะความเป็นผู้นำจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่ต้องแก้ปัญหาวิกฤตอันเกิดจากการทำงาน

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2541 : 210 - 213) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของสตรีในการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้นำเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนซึ่งมีพัฒนาการมาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ตั้งแต่การเรียนรู้ในระดับบุคคลจนถึงระดับประเทศชาติไว้ ดังนี้

1. การเรียนรู้การเป็นผู้นำจากประสบการณ์ใกล้ตัวและจากกลุ่มสตรีด้วยกันเอง โดยมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองจากความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ คือ

1.1 การเรียนรู้ข้อมูลและปัญหาของชุมชน เนื่องจากผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่ได้ออกไปทำงานนอกชุมชน ส่วนหนึ่งจะมีอาชีพที่ทำอยู่กับบ้านหรือรับงานมาทำที่บ้านหรือที่ชุมชน เช่น ขายอาหาร ขายของชำ ประกอบกับมีที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กัน ผู้หญิงจึงมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเคลื่อนไหวในชุมชนจากกันและกัน ทำให้ได้ทราบข้อมูลและปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง

1.2 การต่อสู้เพื่อสิทธิในการอยู่อาศัย ในยุคที่มีการไล่รื้อชุมชนเพื่อการสร้างเขื่อน การใช้ความรุนแรง ผู้หญิงได้รับประสบการณ์ในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อสิทธิในการอยู่อาศัยที่มั่นคง

บ้านเป็นสถานที่ที่ผู้หญิงมีความผูกพันด้วยมากที่สุด การไถ่ร้อนที่มักจะดำเนินการในตอนเช้า ออกไปทำงานนอกบ้าน ในขณะที่ผู้หญิงอยู่กับบ้าน ดังนั้น ผู้หญิงจึงมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเหล่านี้โดยอาศัยบุคลิกภาพที่อ่อนโยน อดทน และยืดหยุ่น จึงมักประสบความสำเร็จในการเจรจาต่อรองและหาหนทางแก้ปัญหาพร้อมกับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งจากประสบการณ์เหล่านี้ ทำให้สตรีได้เรียนรู้กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาร่วมกับเพื่อนร่วมชุมชนพร้อมไปกับเรียนรู้ถึงสาเหตุของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและทิศทางการพัฒนา รวมไปถึงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องด้วย ช่วยให้ผู้หญิงมีโลกทัศน์ที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

1.3 กิจกรรมการพัฒนาสตรี ผู้หญิงได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปส่งเสริมภายในชุมชน เช่น การถนอมอาหาร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ กิจกรรมสาธารณสุข ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้ล้วนไม่แตกต่างไปจากบทบาทเดิมของผู้หญิง และกลุ่มเป้าหมายของหน่วยงานนั้นส่วนใหญ่มุ่งไปที่ผู้หญิง นับเป็นกิจกรรมในยุคแรกของการประกาศทศวรรษสตรีสากล และแม้ว่าจะเป็นกิจกรรมที่เน้นนำบทบาทหน้าที่เดิมของผู้หญิงแต่กลับส่งผลดีที่ช่วยให้ผู้หญิงได้มีโอกาสเรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม การติดต่อกับแหล่งทรัพยากรภายนอกชุมชน และที่สำคัญคือ มีโอกาสได้สร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเองได้มากกว่าการที่จะไปร่วมทำงานในกลุ่มผู้นำที่เป็นชาย

2. การเป็นผู้นำร่วมกับผู้นำชายในองค์กรระดับชุมชน ประสบการณ์การเรียนรู้ของสตรีในชุมชนดังกล่าว ทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับและก้าวเข้ามามีบทบาทในการบริหารกลุ่ม หรือองค์กรชุมชนอันเป็นเวทีของผู้นำชายมาโดยตลอดได้มากยิ่งขึ้น อาทิ กรรมการชุมชน กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ นอกเหนือไปจากการเข้าร่วมเป็นกรรมการแล้ว ผู้หญิงได้เข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการด้วย เนื่องจากความล้มเหลวในการบริหารของผู้ชาย โดยเฉพาะการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ ผู้หญิงแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการทำงานที่แตกต่างไปจากการทำงานของผู้ชาย เช่น ทำงานด้วยความละเอียด รอบคอบ มีความโปร่งใสและไม่ต้องประชุมสังสรรค์ในวงสุราหลังเลิกงาน เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในขบวนการองค์กรชุมชนในระดับประเทศ จากแนวคิดการทำงานแบบพหุภาคี การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ระหว่างภาคและระหว่างประเทศได้เริ่มมีการดำเนินงานอย่างจริงจังมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2532 เป็นต้นมา พร้อมทั้งมีความก้าวหน้าในการทำงานร่วมกันผสมผสานกับการชะงักงันในบางช่วง ได้ก่อให้เกิดการรวมพลังความคิด ความตั้งใจและความเคลื่อนไหวอย่างเป็นขบวนการร่วมกันระหว่างชุมชนของคณาชนทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ในบางครั้งจะมีการประสานการเคลื่อนไหวของคณาชนทั้งภาคเมืองและชนบทด้วย

มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานของสตรีที่น่าสนใจ โดยสุจิตต์ เอี่ยมละออ ซึ่งได้ทำการศึกษาความสนใจและโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนของแรงงานสตรีในเขตนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง กรุงเทพฯ เพื่อนำไปใช้ประกอบการวางแผนการจัดการศึกษาออกโรงเรียน พบว่าแรงงานสตรีที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-30 ปี

ทำงานวันละ 7 - 13 ชั่วโมง โดยส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 2,000 - 4,000 บาทต่อเดือน สตรีส่วนใหญ่จะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมความรู้ด้านอาหารและขนมกับความรู้ด้านอนามัยและรักษาโรค กลุ่มสตรีที่มีอายุน้อย (25ปี) กลุ่มที่เป็นโสด กลุ่มที่มีพื้นฐานการศึกษาระดับมัธยม กลุ่มที่มีรายได้น้อย จะสนใจเรื่องการเรียนเพื่อสอบเทียบ ส่วนกลุ่มสตรีที่มีอายุมากสนใจเรื่องการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ กลุ่มที่มีพื้นฐานการศึกษาระดับประถมศึกษา กลุ่มที่มีครอบครัวแล้วและกลุ่มที่มาจากต่างจังหวัดสนใจเรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้า สำหรับวิธีจัดกิจกรรมที่สนใจคือ การฝึกอบรมระยะสั้นเชิญผู้รู้มาให้คำแนะนำและสาธิต โดยที่ส่วนมากจะเข้าร่วมกิจกรรมได้ในวันอาทิตย์และตอนเย็นหลังเลิกงาน ทั้งนี้ควรดำเนินการเรียนการสอนให้ฟรี

และผลงานการวิจัยของนรินทร์ บุญชู (2532) เรื่องลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนหนึ่งพบว่า นักศึกษาเพศต่างกัน ในภาพรวมจะมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองต่างกัน ซึ่งนักศึกษาชายจะมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงกว่านักศึกษาหญิง

จากการศึกษาของจoo ยง ซัน (Joo Young Son , 1999) เรื่อง 'ความคิดของสตรีผู้ใหญ่' เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องในเกาหลี พบว่า เหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องนั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคลมากกว่าเหตุผลในด้านการทำงาน สตรีจำนวนถึงร้อยละ 73.4 เห็นว่าการศึกษาจะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาตนเองและทำให้มีความรอบรู้เฉลียวฉลาดยิ่งขึ้น ในขณะที่มีเพียงส่วนน้อยเข้าร่วมกิจกรรมเพราะเหตุผลด้านการทำงานหรือความต้องการคุณวุฒิด้านการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งเหตุผลที่ใช้อย่างมากที่สุดในการไม่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง คือ ไม่มีเวลา

ไมเคิล ครอธ (Micheal S. Kroth , 1997) ทำการวิจัยเรื่องเป้าหมายชีวิตกับการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ใหญ่ในมลรัฐนิวเม็กซิโก ประเทศสหรัฐอเมริกา เขากล่าวว่าเป้าหมายชีวิตถือเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และเขามุ่งที่จะศึกษาถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันของสองสิ่งนี้ โดยนิยามเป้าหมายชีวิตว่า คือ จุดมุ่งหมายในชีวิต หรือการกระทำ หรือเหตุผลในการดำเนินชีวิตของบุคคลแต่ละคน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใหญ่ที่ค้นพบเป้าหมายชีวิตของตนเองจะสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองให้ดีขึ้น เนื่องจากสองสิ่งนั้นสัมพันธ์กัน โดยขึ้นอยู่กับสภาพการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการสำรวจ ค้นหาตนเอง สร้างตนเองให้เป็นนักแสวงหาความรู้ และเชื่อมโยงจุดมุ่งหมายของตนเองเข้ากับจุดมุ่งหมายของสังคม สิ่งเหล่านี้ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ใหญ่ให้ดียิ่งขึ้น

สำหรับในประเทศจีนนั้น หนังสือพิมพ์ภายในประเทศ ชื่อ พีเพิล เดลี่ (People Daily) ฉบับวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2543 ได้ตีพิมพ์เรื่องการศึกษาศตรีภายในประเทศ โดยเปิดเผยข้อมูลว่า ในปัจจุบันสตรีชาวจีนได้รับการศึกษามากขึ้นกว่าอดีต มีสถิติการเข้าศึกษาต่อในทุกระดับสูงกว่าชาย ส่งผลให้มีสถานภาพในสังคมที่สูงขึ้นด้วย เนื่องจากการศึกษาเป็นทางเลือก

พื้นฐานในการยกระดับสถานภาพของสตรีชาวจีนได้ดีที่สุด และแม้ว่าสตรีชาวจีนถึงร้อยละ 80 จะเป็นชาวชนบท แต่ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มีสตรีจำนวนมากกว่า 20 ล้านคนที่ประสบความสำเร็จในการอ่านออกเขียนได้ สตรีชวนาเกือบ 100 ล้านคน ได้รับการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ 23 ล้านคนได้เรียนรู้วิธีการทำเกษตรแผนใหม่โดยการเข้าร่วมการฝึกอบรม และมากกว่า 15 ล้านคนที่เรียนรู้ด้านการเกษตรแบบการศึกษาทางไกล ซึ่งทำให้ในปัจจุบันมีสตรีถึงประมาณ 510,000 คนที่เป็นหัวหน้าช่างเทคนิคด้านการเกษตร

จากผลงานการศึกษาวิจัยทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการเรียนรู้ของสตรีที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน โดยอาศัยโอกาสในการเปิดกว้างทางทัศนคติของสังคม ได้พยายามเร่งพัฒนาตนเองโดยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งโดยมากมักจะเป็นไปในลักษณะของการนำตนเองแม้ว่าจะมีพื้นฐานของการพัฒนาที่ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่เดิมของตนเองก็ตาม มีความพากเพียรพยายามที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยลักษณะของความเป็นเพศหญิงที่มีความละเอียดอ่อน รอบคอบในการปฏิบัติหน้าที่การงานให้ลุล่วงไป สิ่งเหล่านี้นับเป็นข้อได้เปรียบของเพศหญิง ซึ่งในอนาคตอันใกล้ก็อาจเป็นไปได้ที่สตรีจะมีบทบาทในด้านต่าง ๆ เท่าเทียมกับบุรุษ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการจัดการศึกษา และพัฒนาการจัดบริการการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้สตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสได้ศึกษา เรียนรู้ แบบนอกระบบโรงเรียน ในการพัฒนาตนเองและสังคมมากขึ้น โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล และการจัดทำข้อมูล
5. สถิติที่ใช้และการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรในการวิจัยนี้ คือ สตรีที่อยู่ในกลุ่มสตรีประเภทต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (รวม 8 จังหวัด คือ ชลบุรี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี และนครนายก) ซึ่งมีฐานะในกลุ่มเป็นประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม สมาชิกกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้เข้าประชุมแทน รวมจำนวน 360 คน หมายถึงผู้นำกลุ่มสตรี กลุ่มละ 3 คน จังหวัดละ 15 กลุ่ม รวม 8 จังหวัด ซึ่งแต่ละจังหวัดไม่สามารถตรวจสอบจำนวนกลุ่มสตรีแน่นอนได้ เนื่องจากมีทั้งกลุ่มที่จดทะเบียน และกลุ่มที่ไม่ได้จดทะเบียน หรือจดทะเบียนแต่ไม่ได้ดำเนินการกลุ่ม ในจำนวนดังกล่าวนี้ มีความพร้อมในการเข้าร่วมประชุม “เวทีตะวันออกเฉียงเหนือ” หอประชุม ช้าง บัวศรี มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 14-15 พฤษภาคม 2541 จำนวน 278 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำสตรีจำนวน 278 คน ที่เข้าร่วมประชุมทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสำหรับสอบถามผู้นำกลุ่มสตรีกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลผู้ตอบ ได้แก่ อายุ สถานภาพครอบครัว อาชีพ ประเภทของกลุ่ม การดำรงตำแหน่งในกลุ่ม ที่อยู่ และวุฒิทางการศึกษา มีคำถามรวม 7 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ของผู้ในกลุ่มสตรีด้านต่าง ๆ แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพการปรับตัว ด้านสุขภาพ การดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัว ด้านการประกอบอาชีพ ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านสิ่งแวดล้อมและการรักษาสิ่งแวดล้อม และด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น เป็นคำถามรวม 6 คำถาม

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้แก่สมาชิกในกลุ่ม ได้แก่ ประเภทของกิจกรรมการศึกษา รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษา วิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่ม ความต้องการทางการศึกษา การเลือกวัน การเลือกเวลา การเลือกสถานที่ ในการจัดกิจกรรม ผลสำเร็จของการจัดกิจกรรมการศึกษา และปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม รวมคำถาม 10 คำถาม

ลักษณะคำถามแต่ละตอนเป็นแบบให้เลือกตอบตามความเป็นจริงที่ผู้ตอบได้ปฏิบัติ ประกอบด้วย ตอนที่ 1 จำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 2 จำนวน 6 ข้อ และตอนที่ 3 จำนวน 10 ข้อ รวมคำถามทั้งหมด 23 ข้อ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือตามลำดับขั้นตอนดังนี้ ..

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียนของผู้ใหญ่ สตรีผู้ใหญ่
2. ศึกษาข้อมูลการเรียนรู้ของผู้ในกลุ่มสตรี กลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มทางการ และไม่เป็นทางการ โดยการสอบถาม พูดคุย เสนวนา รับฟัง เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ที่นิยมเลือกเรียนรู้เองได้
3. สร้างแบบสอบถาม แล้วนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ พร้อมช่วยแก้ไข แนะนำ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย
  - 3.1 อาจารย์ ดร.จิรา จันทร์กระจ่าง
  - 3.2 รองศาสตราจารย์ ดร. กชกร สังขชาติ
  - 3.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผ่องศรี เกียรติเลิศสนภา
  - 3.4 อาจารย์ ดร.มานพ แจ่มกระจ่าง
4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ และคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5. นำแบบสอบถามปรับปรุงแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งเพื่อความเที่ยงตรงต่อไป

6. นำแบบสอบถามไปทดสอบไปทดสอบหาความเชื่อมั่น โดยนำแบบสอบถามไปถามกลุ่มผู้นำสตรีที่ไม่ใช่ผู้ที่เข้าประชุม "เวทีสตรีตะวันออก" จำนวน 15 คน โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของคอนบาค (Cronbach, 1970, p. 161) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .70

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดทำข้อมูล

1. ผู้วิจัย ได้ตรวจเช็คจำนวน ผู้นำกลุ่มสตรี กับจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออก ว่ามีจำนวนกลุ่มแต่ละจังหวัด เป็นกี่กลุ่ม และมีกลุ่มอะไรบ้าง (ใช้วิธีติดต่อโดยทางโทรศัพท์ พร้อมกับการประสานงานเพื่อตกลงจำนวนกลุ่มในการจัดงานเวทีสตรีตะวันออกด้วย ปรากฏว่าได้รับคำตอบจากแต่ละจังหวัด เช่นเดียวกันทุกจังหวัด ว่าติดต่อกลุ่มให้ได้ แต่ไม่สามารถเช็คจำนวนกลุ่มแน่นอนทีเดียวไม่ได้) ได้รับข้อมูลจากแต่ละจังหวัด ว่ามีกลุ่มสตรีแต่ละจังหวัด ประมาณ 15 กลุ่มในการนี้ จึงสรุปได้ว่า ผู้นำสตรีแต่ละกลุ่ม มีจำนวน 3 คน จังหวัดละ 15 กลุ่ม ใน 8 จังหวัด รวมผู้นำกลุ่มสตรีได้ 360 คน ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นจำนวน 360 คน

2. ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้ผู้นำกลุ่มสตรี ที่เข้ามาประชุม "เวทีสตรีตะวันออก" ในวันที่ 14-15 พฤษภาคม 2541 จำนวน 278 คน ในตอนเช้าของวันที่ 2 ของการประชุม คือ วันที่ 15 พฤษภาคม 2541 จำนวน 278 ชุด และขอเก็บคืน ก่อนพิธีปิดการประชุม ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 130 ชุด และมีความสมบูรณ์ทั้ง 130 ชุด คิดเป็นร้อยละ 36.11 ของประชากรทั้งหมด และเป็นร้อยละ 46.76 ของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกจากการเข้าประชุม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้วิธีการหาค่าร้อยละ ทั้ง 3 ตอน และตอบคำถามทุกข้อเป็นค่าร้อยละทั้งหมด

153520

371.18.22

ธ ๒๕๓๖

310

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาวิจัยการเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียนของผู้นำกลุ่มสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลนั้นผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและอธิบายแปลความหมาย พร้อมทั้งการอภิปรายผลโดยการคำนวณหาค่าร้อยละ จำแนกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุผู้ตอบ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
1. อายุ 21-30 ปี	4	3.08	5
2. อายุ 31-40 ปี	26	20.00	3
3. อายุ 41-50 ปี	52	40.00	1
4. อายุ 51-60 ปี	38	29.23	2
5. อายุ 61-70 ปี	8	6.15	4
6. อายุ 71-80 ปี	2	1.53	6
รวม	130	100	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้นำกลุ่มสตรีในจำนวนทั้งหมด 130 คน เป็นผู้นำกลุ่มสตรีในช่วงอายุมากที่สุด เรียงลำดับดังนี้

1. อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00

2. อายุ 51 - 60 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 29.23

และเป็นผู้นำกลุ่มสตรีในช่วงอายุน้อยที่สุด เรียงลำดับดังนี้

1. อายุ 71 - 80 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.53

2. อายุ 21 - 30 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.09

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพครอบครัว

สถานภาพครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
1. โสด	13	10.00	3
2. หม้าย	18	13.85	2
3. แต่งงานอยู่ด้วยกัน	95	73.08	1
4. แต่งงานแยกกันอยู่หรือหย่า	4	3.07	4
รวม	130	100	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้นำกลุ่มสตรีมีสถานภาพครอบครัว เรียงลำดับดังนี้

1. แต่งงานอยู่ด้วยกันจำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 73.08

2. หม้ายจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 13.85

3. โสด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

4. แต่งงานแยกกันอยู่หรือหย่า จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.07

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
1. เกษตรกรรม	30	23.08	3
2. ธุรกิจส่วนตัว	39	30.00	1
3. ค้าขาย	27	20.77	4
4. อื่น ๆ	34	26.15	2
รวม	130	100	

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้นำกลุ่มสตรีมีอาชีพเรียงตามลำดับดังนี้

1. ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00
2. อื่น ๆ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 26.15
3. เกษตรกรรม จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 23.08
4. ค้าขาย จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 20.77

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามประเภทกลุ่มสตรี

ประเภทกลุ่มสตรี	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
1. กลุ่มเกษตรกรรม	13	10.00	3
2. กลุ่มสหกรณ์	8	6.15	5
3. กลุ่มอาชีพ	7	5.38	6
4. กลุ่มแม่บ้าน	44	33.85	2
5. กลุ่มอาสาสมัคร	47	36.16	1
6. กลุ่มอื่นๆ	11	8.46	4
รวม	130	100	

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้นำกลุ่มสตรีเป็นผู้แทนกลุ่มสตรี เรียงตามลำดับดังนี้

1. กลุ่มอาสาสมัคร จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 36.16
2. กลุ่มแม่บ้าน จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 33.85
3. กลุ่มเกษตรกรรวม จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00
4. กลุ่มอื่น ๆ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 8.46
5. กลุ่มสหกรณ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 6.15
6. กลุ่มอาชีพ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 5.38

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในกลุ่ม

การดำรงตำแหน่งในกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
1. ประธานกลุ่ม	44	33.85	1
2. สมาชิกกลุ่ม	38	29.23	2
3. เลขานุการกลุ่ม	14	10.77	4
4. อื่นๆ	34	26.15	3
รวม	130	100	

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้นำสตรีมีตำแหน่งในกลุ่มเรียงลำดับดังนี้

1. ประธานกลุ่ม จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 33.85
2. สมาชิกกลุ่ม จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 29.23
3. อื่น ๆ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 26.15
4. เลขานุการกลุ่ม จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 10.77

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามวุฒิทางการศึกษา

วุฒิทางการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
1. ระดับประถมศึกษา	38	29.23	1
2. ระดับมัธยมต้น	22	16.92	3
3. ระดับมัธยมปลาย	24	18.46	2
4. ระดับอาชีวศึกษา (ปวช. ปวท. ปวส.)	10 18	7.69 13.85	6 4
5. ระดับปริญญาตรี	7	5.39	7
6. สูงกว่าระดับปริญญาตรี	11	8.46	5
7. อื่นๆ			
รวม	130	100	

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้นำกลุ่มสตรีมีวุฒิทางการศึกษาเรียง 2 ลำดับแรกดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 29.23
2. ระดับมัธยมปลาย จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 18.46

ส่วน 2 ลำดับสุดท้ายเรียงลำดับดังนี้

1. สูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 7 คน คิดเป็น ร้อยละ 5.39
2. ระดับอาชีวศึกษา (ปวช. ปวท. ปวส.) จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตารางที่ 7 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาระบบนอกระบบโรงเรียนด้านบุคลิกภาพและการปรับตัว

ด้านบุคลิกภาพการปรับตัว	n = 130 ร้อยละ	ลำดับ
1. โดยการเลียนแบบ	7.10	6
2. คิดเองและทดลองเอง	20.32	3
3. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์	20.96	2
4. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป	24.84	1
5. รับการถ่ายทอดจากครอบครัว	12.58	4
6. เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว	10.97	5
7. วิธีอื่น ๆ	3.23	7
รวม	100	

จากตารางที่ 7 พบว่า วิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการเรียนแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านบุคลิกภาพการปรับตัวเรียง 2 อันดับแรกได้ดังนี้

1. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสารสิ่งพิมพ์ทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 24.84
2. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 20.96

และเรียง 2 อันดับสุดท้าย คือ

1. วิธีอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 3.23
2. โดยการเลียนแบบ คิดเป็นร้อยละ 7.10

ตารางที่ 8 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านดูแล รักษาสุขภาพของตนเองและครอบครัว

ด้านสุขภาพการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว	n = 130 ร้อยละ	ลำดับ
1. โดยการเลียนแบบ	4.75	6
2. คิดเองและทดลองเอง	17.29	3
3. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์	21.69	2
4. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป	27.12	1
5. รับการถ่ายทอดจากครอบครัว	12.54	5
6. เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว	12.88	4
7. วิธีอื่นๆ	3.73	7
รวม	100	

จากตารางที่ 8 พบว่า วิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านสุขภาพ การดูแลรักษาสุขภาพของตนเองและครอบครัว เรียงตาม 2 ลำดับแรก ดังนี้

1. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งพิมพ์ทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 27.12
2. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 21.69

เรียง 2 ลำดับสุดท้าย ดังนี้

1. วิธีอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 3.73
2. โดยการเลียนแบบ คิดเป็นร้อยละ 4.75

ตารางที่ 9 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการประกอบอาชีพ

ด้านการประกอบอาชีพ	n = 130 ร้อยละ	ลำดับ
1. โดยการเลียนแบบ	7.72	6
2. คิดเองและทดลองเอง	24.83	1
3. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์	13.76	5
4. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป	21.14	2
5. รับการถ่ายทอดจากครอบครัว	16.44	3
6. เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว	14.09	4
7. วิธีอื่น ๆ	2.02	7
รวม	100	

จากตารางที่ 9 พบว่า วิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านการประกอบอาชีพ เรียงตาม 2 ลำดับแรกดังนี้

1. คิดเองและทดลองเอง คิดเป็นร้อยละ 24.83
2. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสารสิ่งพิมพ์ทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 21.14

และเรียงสองลำดับสุดท้ายดังนี้

1. วิธีอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2.02
2. โดยการเลียนแบบ คิดเป็นร้อยละ 7.72

ตารางที่ 10 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านวัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรมประเพณี	n = 130 ร้อยละ	ลำดับ
1. โดยการเลียนแบบ	10.45	5
2. คิดเองและทดลองเอง	10.80	4
3. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์	21.27	2
4. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป	21.25	3
5. รับการถ่ายทอดจากครอบครัว	26.83	1
6. เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว	9.06	6
7. วิธีอื่น ๆ	0.34	7
รวม	100	

จากตารางที่ 10 พบว่า วิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านวัฒนธรรมประเพณี เรียง 2 ลำดับแรกดังนี้

1. รับการถ่ายทอดจากครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 26.83
2. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 21.27

เรียง 2 ลำดับสุดท้ายดังนี้

1. วิธีอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 0.34
2. เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว คิดเป็นร้อยละ 9.06

ตารางที่ 11 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านสิ่งแวดล้อมและรักษาสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อมการรักษาสิ่งแวดล้อม	n = 130 ร้อยละ	ลำดับ
1. โดยการเลียนแบบ	5.36	6
2. คิดเองและทดลองเอง	19.56	3
3. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์	24.29	2
4. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป	25.24	1
5. รับการถ่ายทอดจากครอบครัว	15.77	4
6. เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว	8.52	5
7. วิธีอื่น ๆ	1.26	7
รวม	100	

จากตารางที่ 11 พบว่า วิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ด้านสิ่งแวดล้อมการรักษาสิ่งแวดล้อม เรียงตาม 2 ลำดับแรกดังนี้

1. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสารสิ่งตีพิมพ์ทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 25.24
2. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 24.29

เรียง 2 ลำดับสุดท้าย ดังนี้

1. วิธีอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 1.26
2. โดยการเลียนแบบ คิดเป็นร้อยละ 5.36

ตารางที่ 12 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น

การเมืองการปกครองท้องถิ่น	n = 130 ร้อยละ	ลำดับ
1. โดยการเลียนแบบ	1.81	7
2. คิดเองและทดลองเอง	10.11	5
3. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์	30.32	2
4. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป	30.69	1
5. รับการถ่ายทอดจากครอบครัว	12.27	3
6. เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว	11.91	4
7. วิธีอื่น ๆ	2.89	6
รวม	100	

จากตารางที่ 12 พบว่า วิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียนด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น เรียงตาม 2 ลำดับแรกดังนี้

1. อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 30.69
2. ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 30.32

เรียง 2 ลำดับสุดท้ายดังนี้

1. โดยการเลียนแบบ คิดเป็นร้อยละ 1.81
2. วิธีอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2.89

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม

ตารางที่ 13 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับ บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม

ประเภทการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิก	n = 130 ร้อยละ	ลำดับ
1. ด้านบุคลิกภาพ การปรับตัว	18.15	2
2. ด้านสุขภาพอนามัย	15.51	4
3. ด้านการประกอบอาชีพ	20.13	1
4. ด้านวัฒนธรรม ประเพณี	15.18	5
5. ด้านสิ่งแวดล้อม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม	17.82	3
6. ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น	12.21	6
7. ด้านอื่นๆ	1.00	7
รวม	100	

จากตารางที่ 13 พบว่า บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่มของตานั้น ได้จัดทางด้านใดบ้าง เรียงลำดับ 2 ลำดับดังนี้

1. ด้านการประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 20.13
2. ด้านบุคลิกภาพการปรับตัว คิดเป็นร้อยละ 18.15

เรียง 2 ลำดับสุดท้ายดังนี้

1. ด้านอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 1.00
2. ด้านการเมืองการปกครอง คิดเป็นร้อยละ 12.21

ตารางที่ 14 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มโดยวิธีการต่าง ๆ

วิธีการจัดกิจกรรมการศึกษา	n = 130 ร้อยละ	ลำดับ
1. การจัดฝึกอบรม	26.04	2
2. การจัดบรรยาย อภิปราย	14.93	3
3. การจัดการสาธิต	11.81	4
4. การศึกษาดูงาน	27.78	1
5. การสอนตัวต่อตัว	7.64	6
6. การกระจายเสียงในชุมชน	11.11	5
7. วิธีอื่น	0.69	7
รวม	100	

จากตารางที่ 14 พบว่า บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม ได้จัดโดยวิธีการต่าง ๆ เรียงลำดับที่จัดมาก 2 ลำดับแรกดังนี้

1. การศึกษาดูงาน คิดเป็นร้อยละ 27.78
2. การจัดฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 26.04

เรียงลำดับที่จัดน้อย 2 ลำดับคือ

1. วิธีอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 0.69
2. การสอนตัวต่อตัว คิดเป็นร้อยละ 7.64

ตารางที่ 15 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทในการจัดการศึกษารูปแบบต่างๆ

รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษา	ร้อยละ	ลำดับ
1. กลุ่มจัดเอง	22.23	3
2. กลุ่มจัดร่วมกับองค์กรเอกชน	27.69	2
3. กลุ่มจัดร่วมกับองค์กรภาครัฐบาล	50.08	1
รวม	100	

จากตารางที่ 15 พบว่า บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้

1. กลุ่มจัดร่วมกับองค์กรภาครัฐบาล คิดเป็นร้อยละ 50.08
2. กลุ่มจัดร่วมกับองค์กรเอกชน คิดเป็นร้อยละ 27.69
3. กลุ่มจัดเอง คิดเป็นร้อยละ 22.23

ตารางที่ 16 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดการศึกษาให้สมาชิกกลุ่มกับการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาของสมาชิกกลุ่มสตรี

การเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาของสมาชิกกลุ่ม	ร้อยละ	ลำดับ
1. สมาชิกทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม	24.77	2
2. สมาชิกส่วนมากเข้าร่วมกิจกรรม	63.30	1
3. สมาชิกส่วนน้อยเข้าร่วมกิจกรรม	11.93	3
รวม	100	

จากตารางที่ 16 พบว่า บทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดการศึกษาให้สมาชิกกลุ่ม และมีสมาชิกสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา เรียงลำดับความสนใจจากมากไปน้อย ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มส่วนมากเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 63.30
2. สมาชิกทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 24.77
3. สมาชิกส่วนน้อยเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 11.93

ตารางที่ 17 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กลุ่มกับความต้องการให้จัด

ผู้ต้องการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กลุ่ม	ร้อยละ	ลำดับ
1. ผู้นำกลุ่ม	21.48	2
2. กรรมการกลุ่ม	21.48	2
3. สมาชิกในกลุ่ม	57.04	1
รวม	100	

จากตารางที่ 17 พบว่า บทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่มจัดโดยความต้องการของผู้นำกลุ่ม กรรมการกลุ่ม และสมาชิกในกลุ่ม โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้

1. เป็นความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 57.04
2. ผู้นำกลุ่มและกรรมการกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 21.48

ตารางที่ 18 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีต่อการเลือกวันในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกกลุ่ม

วันที่ใช้จัดกิจกรรม	ร้อยละ	ลำดับ
1. วันหยุด (วันเสาร์ - อาทิตย์)	44.44	1
2. วันธรรมดา (วันจันทร์ - ศุกร์)	40.18	2
3. วันอื่น ๆ	15.38	3
รวม	100	

จากตารางที่ 18 พบว่า บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการเลือกวันจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับกลุ่มลำดับวันที่เลือกจัดกิจกรรมจากมากไปหาน้อยดังนี้

1. วันหยุด (วันเสาร์ - อาทิตย์) คิดเป็นร้อยละ 44.44
2. วันธรรมดา (วันจันทร์ - ศุกร์) คิดเป็นร้อยละ 40.18
3. วันอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 15.38

ตารางที่ 19 แสดงค่าร้อยละเกี่ยวกับของบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีต่อการเลือกเวลาจัดกิจกรรมทางการศึกษา

เวลาที่ใช้จัดกิจกรรมทางการศึกษานั้นใช้เวลาใด	ร้อยละ	ลำดับ
1. เวลาราชการ (8.30 - 16.30 น.)	62.39	1
2. นอกเวลาราชการ (17.00 - 20.00 น.)	28.44	2
3. เวลาอื่นๆ	9.17	3
รวม	100	

จากตารางที่ 19 พบว่า บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการเลือกเวลาจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับกลุ่ม ลำดับเวลาที่เลือกจัดมากไปหาน้อยดังนี้

1. เวลาราชการ (8.30 - 16.30 น.) คิดเป็นร้อยละ 62.39
2. นอกเวลาราชการ (17.00 - 20.00 น.) คิดเป็นร้อยละ 28.44
3. เวลาอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 9.17

ตารางที่ 20 แสดงค่าร้อยละบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการเลือกใช้สถานที่จัดกิจกรรมทางการศึกษาให้สมาชิกกลุ่ม

สถานที่จัดกิจกรรมทางการศึกษา	ร้อยละ	ลำดับ
1. ที่ทำการกลุ่ม หรือชมรม	41.50	1
2. ที่วัด	17.69	3
3. ที่โรงเรียน	18.37	2
4. ที่บ้านผู้นำกลุ่ม หรือบ้านสมาชิก	11.56	4
5. ที่อื่นๆ	10.88	5
รวม	100	

จากตารางที่ 20 พบว่า บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการเลือกสถานที่จัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม ลำดับการเลือกจากมากไปน้อยดังนี้

1. ที่ทำการกลุ่มหรือชมรม คิดเป็นร้อยละ 41.50
2. ที่โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 18.37
3. ที่วัด คิดเป็นร้อยละ 17.69
4. ที่บ้านผู้นำกลุ่ม หรือบ้านสมาชิก คิดเป็นร้อยละ 11.56
5. ที่อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 10.88

ตารางที่ 21 แสดงค่าร้อยละบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีกับผลการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับกลุ่ม

ผลในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา	ร้อยละ	ลำดับ
1. ประสบความสำเร็จมาก	23.36	2
2. ประสบความสำเร็จปานกลาง	71.03	1
3. ประสบความสำเร็จน้อย	5.61	3
รวม	100	

จากตารางที่ 21 พบว่า บทบาทผู้นำสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม ประสบความสำเร็จเป็นจำนวนจากมากไปน้อยดังนี้

1. ประสบความสำเร็จปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 71.03
2. ประสบความสำเร็จมาก คิดเป็นร้อยละ 23.36
3. ประสบความสำเร็จน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.61

ตารางที่ 22 แสดงค่าร้อยละบทบาทผู้นำกลุ่มสตรีกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม การศึกษาให้กลุ่ม

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการศึกษา	ร้อยละ	ลำดับ
1. ไม่มีปัญหา	24.76	2
2. มีปัญหา	75.24	1
	100	
ปัญหามี คือ		
1. ปัญหาการเงินไม่เพียงพอ	51.15	1
2. ปัญหาสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ	30.53	2
3. ปัญหาสถานที่ไม่เหมาะสม	9.93	3
4. ปัญหาอื่นๆ	8.39	4
รวม	100	

จากตารางที่ 22 พบว่า บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรม การศึกษาให้สมาชิกใน กลุ่มมีปัญหามากกว่าดังนี้

1. มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 75.24
2. ไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 24.76

ส่วนที่มีปัญหาเรียงลำดับดังนี้

1. ปัญหาการเงินไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 51.15
2. ปัญหาสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ คิดเป็นร้อยละ 30.53
3. ปัญหาสถานที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 9.93
4. ปัญหาอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 8.39

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูล สภาพ และสถานภาพของผู้นำกลุ่มสตรี วิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียน บทบาทในการจัดการศึกษานอกระบบให้กับกลุ่มสตรี รวมทั้งข้อเสนอแนะ และแนวทางในการจัดบริการการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมได้มากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยมีดังนี้

สถานภาพของผู้นำกลุ่มสตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถานภาพในด้านต่างๆ ของ ผู้นำกลุ่มสตรีที่พบมีดังนี้

อายุของผู้นำกลุ่มสตรี ส่วนใหญ่อยู่ระหว่างช่วงอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40 และรองลงมาคือช่วงอายุ ตั้งแต่ 51-60 ปี มีถึงร้อยละ 29.23 สำหรับช่วงอายุที่เป็นผู้นำกลุ่มสตรีน้อย คือ ช่วงอายุ 71-80 ปี และช่วงอายุ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ คือ 1.53 และ 3.07 ตามลำดับ

สถานภาพครอบครัว ผู้ที่เป็นผู้นำกลุ่มสตรี มีสถานภาพที่แต่งงานและอยู่ด้วยกันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.08 สถานภาพอื่น มีเล็กน้อย เช่น โสด หม้าย หย่าร้าง แยกกันอยู่ เป็นต้น

ด้านอาชีพ ผู้นำกลุ่มสตรีส่วนใหญ่ มีอาชีพ ทางการทำธุรกิจส่วนตัว ซึ่งมีถึงร้อยละ 30.00 และอาชีพ ที่ทำกันมากรองลงมา คือ อื่น ๆ เช่น แม่บ้าน ช่วยงานในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 26.15 อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 23.08 และ ค้าขายน้อยที่สุด คือร้อยละ 20.77

ลักษณะของกลุ่มสตรี ส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มสตรีอาสาสมัครมากที่สุด มีถึง ร้อยละ 36.16 และกลุ่มแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 33.85 นอกนั้นจะเป็นกลุ่มเกษตร กลุ่มสหกรณ์ เป็นต้น

สถานภาพในกลุ่ม ผู้ที่เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่ม ซึ่งมีถึงร้อยละ 33.85 และรองลงมาเป็นสมาชิกที่ได้รับมอบหมายให้เข้าร่วมประชุมแทนกลุ่ม ร้อยละ 29.23

สำหรับสถานภาพทางการศึกษาของผู้นำกลุ่มสตรี นั้น จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีมากที่สุดถึงร้อยละ 29.23 และรองลงมาคือจบการศึกษาระดับมัธยมปลาย ร้อยละ 18.46 มัธยมต้น ร้อยละ 16.92 การศึกษาระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา มีน้อยมาก

วิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรี การศึกษาวิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรี นั้น ได้แบ่งออกเป็น 6 ด้านนั้น พบว่า

1. ด้านการเรียนรู้ด้านบุคลิกภาพและการปรับตัว ผู้นำกลุ่มสตรีเลือกเรียนวิธีการอ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสารสิ่งตีพิมพ์ มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 24.84 เรียนรู้ทางการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์คิดเป็นร้อยละ 20.96 และเรียนรู้โดยการคิดเองทดลองเอง เป็นอันดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 20.32
  2. การเรียนรู้ด้านการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว พบว่าวิธีการเรียนรู้ที่ผู้นำกลุ่มสตรีเลือกเรียนมากที่สุดคือ โดยการอ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสารสิ่งตีพิมพ์ มากที่สุด ถึงร้อยละ 24.84 รองลงมาคือการเรียนรู้โดยการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 20.96 และ วิธีคิดเอง ทดลองเอง ร้อยละ 20.32
  3. การเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพ พบว่าวิธีการเรียนรู้เพื่อการประกอบอาชีพ ของผู้นำสตรีที่เลือกใช้มากที่สุด คือการเรียนรู้โดยการคิดเองและทดลองเอง ร้อยละ 24.83 รองลงมาคือการเรียนรู้จากการอ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสารสิ่งตีพิมพ์ทั่วไป ร้อยละ 21.40
  4. การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี พบว่าวิธีการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ผู้นำกลุ่มสตรีเรียนรู้จากการรับการถ่ายทอดจากครอบครัวมากที่สุด คือ ร้อยละ 26.83 รองลงมาคือวิธีการเรียนรู้โดยการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 21.27 สำหรับการอ่านตำราที่เกี่ยวข้อง วารสารสิ่งตีพิมพ์ทั่วไป เป็นร้อยละ 21.25
  5. การเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและการรักษาสิ่งแวดล้อม พบว่าผู้นำสตรีกลุ่มสตรีเลือกวิธีการเรียนรู้แบบอ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป มากที่สุด คือ ร้อยละ 25.24 และอีกวิธีการหนึ่งรองลงมาคือ เรียนรู้โดยการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 24.29 และเลือกวิธีเรียนรู้แบบคิดเองทดลองเอง ถึง ร้อยละ 19.56
  6. การเรียนรู้ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น พบว่า ผู้นำกลุ่มสตรีเลือกวิธีการเรียนรู้แบบอ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป มากที่สุด คือ ร้อยละ 30.69 และวิธีการรองลงมาคือ เรียนรู้ทางการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 30.32
- จะเห็นว่าการเรียนรู้แต่ละด้าน กลุ่มผู้นำสตรีจะเลือกวิธีการเรียน ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับว่าเป็นความรู้สาระด้านใด มีความเหมาะสมกับวิธีไหน คือ วิธีการเรียนรู้แบบอ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป และวิธีการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ เป็น 2 วิธีที่ผู้นำกลุ่มสตรีเลือกมากที่สุด และใช้กับการเรียนรู้ ที่เห็นชัดเจน 4 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพการปรับตัว ด้านการดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัว ด้านสิ่งแวดล้อมและการรักษาสิ่งแวดล้อม และด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น ส่วนวิธีการเรียนรู้แบบคิดเองและทดลองเอง

จะใช้ในการเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพมากที่สุด ควบคู่ไปกับการอ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร และสิ่งตีพิมพ์ทั่วไป ส่วนวิธีการเรียนรู้แบบการถ่ายทอดจากครอบครัว จะใช้ในการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีมากที่สุด

บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่ม สรุปข้อค้นพบได้ดังนี้

1. **ประเภทกิจกรรมการศึกษาที่จัด** พบว่า กิจกรรมการศึกษาด้านการประกอบอาชีพ เป็นกิจกรรมที่จัดมากที่สุด ร้อยละ 20.13 รองลงมา เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ด้านบุคลิกภาพการปรับตัว คิดเป็นร้อยละ 18.15 ด้านสิ่งแวดล้อมและการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย คิดเป็นร้อยละ 17.82 และ 15.51 ตามลำดับ
2. **วิธีการหรือประเภทกิจกรรมการศึกษาที่จัด** พบว่า จัดเป็นแบบทัศนศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.78 รองลงมาเป็นการจัดฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 26.04 การบรรยาย การจัดการสาธิต การฟังกระจายเสียงในชุมชน และการสอนตัวต่อตัว มีจัดเป็นส่วนน้อยลดลงมาตามลำดับ
3. **รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษา** พบว่า กลุ่มสตรีร่วมจัดกับองค์กรภาครัฐมากที่สุด เป็นร้อยละ 50.08 รองลงมาเป็นการจัดแบบกลุ่มจัดร่วมกับองค์กรเอกชน ร้อยละ 27.69 และกลุ่มจัดเอง น้อยที่สุดเพียงร้อยละ 22.23
4. **การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มสตรี** พบว่า ร้อยละ 63.30 เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่สมาชิกส่วนใหญ่เข้าร่วม ส่วนกิจกรรมที่สมาชิกทุกคนเข้าร่วม มีร้อยละ 24.77 และร้อยละ 11.93 เป็นกิจกรรมสมาชิกเข้าร่วมน้อย
5. **ความต้องการในการจัดกิจกรรมการศึกษา** พบว่า ร้อยละ 57.04 เป็นกิจกรรม ที่จัดโดยความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 21.48 เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยความต้องการของผู้นำกลุ่ม และความต้องการของกรรมการกลุ่ม เท่า ๆ กัน
6. **วันที่เลือกจัดกิจกรรมการศึกษา** พบว่า วันเสาร์ - อาทิตย์ เป็นวันที่จัดกิจกรรมการศึกษามากที่สุด เป็นร้อยละ 44.44 รองลงมา เป็นวันจันทร์ - วันศุกร์ ร้อยละ 40.18 และวันอื่น ๆ ที่นอกเหนือ เช่น วันนักขัตฤกษ์ ร้อยละ 15.38
7. **เวลาในการจัดกิจกรรมการศึกษา** พบว่า ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรมการศึกษามากที่สุด คือ เวลา 8.30 - 16.30 น. คิดเป็นร้อยละ 62.39 นอกเวลาราชการ ร้อยละ 28.44 และเวลาอื่น ๆ ที่นอกเหนือเวลาข้างต้น เพียง ร้อยละ 9.17
8. **สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษา** พบว่า มีการใช้ที่ทำการกลุ่ม หรือชมรมเพื่อการจัดกิจกรรมการศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.50 รองลงมาคือจัดที่โรงเรียน ร้อยละ 18.37 ที่วัดร้อยละ 17.69 ที่บ้านผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 11.56 และที่อื่น ๆ ร้อยละ 10.88

9. ความสำเร็จในกิจกรรมการศึกษาที่จัด กิจกรรมการศึกษาที่จัด ประสบผลสำเร็จในระดับปานกลาง มีมากถึงร้อยละ 71.03 กิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จมาก มีร้อยละ 23.36 และกิจกรรมการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จน้อย มีร้อยละ 5.61

10. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการศึกษา พบว่า ในการจัดกิจกรรมการศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 75.24 และไม่มีปัญหา ร้อยละ 24.76 สำหรับปัญหาที่พบบากที่สุด คือปัญหาการเงิน มีเงินไม่เพียงพอ ร้อยละ 51.15 รองลงมาคือปัญหาสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 30.53 ส่วนปัญหาเรื่องสถานที่ไม่เหมาะสม และปัญหาอื่น ๆ มีน้อย เพียงร้อยละ 9.93 และ 8.39 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานของผู้นำกลุ่มสตรี

จากผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลเบื้องต้นผู้นำสตรีมีอายุอยู่ในช่วง 41 - 50 ปี และ 51 - 60 ปี และ ส่วนใหญ่มีสถานภาพครอบครัวที่มั่นคง คือแต่งงานและอยู่กับครอบครัว มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด รองลงมาคือประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่อิสระ สำหรับประเภทของกลุ่มสตรี จะเป็นประเภทกลุ่มอาสาสมัครมากกว่าประเภทอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาและพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ซึ่ง โรเบิร์ต ฮาวิกเฮอร์ต (Robert Harvighurst, 1956) ได้แบ่งช่วงอายุและพฤติกรรมของผู้ใหญ่ไว้ 3 ช่วง คือช่วงผู้ใหญ่ตอนต้น (18-35 ปี) ผู้ใหญ่ตอนกลาง (35-60 ปี) และผู้ใหญ่ตอนปลาย (60 ปี ขึ้นไป) ซึ่งผู้ใหญ่ตอนกลาง จะมีความพร้อมหลายด้าน ทางด้านการเรียนรู้ มีประสบการณ์เป็นพื้นฐานมาก ด้านสังคม มีความพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคม มีความเสถียร และต้องการ การยอมรับจากสังคม และด้านความมั่นคงทางฐานะ ก็สามารถที่จะดูแลครอบครัวได้อย่างมั่นคงได้แล้ว จึงมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้อยู่ในระดับผู้นำกลุ่มได้ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และวันชัย ธรรมสังการ (2535 : 7-9) ศึกษาเรื่องปัจจัยพื้นฐานที่ส่งเสริมให้สตรีมีความสำเร็จในทางธุรกิจและเป็นผู้ประกอบการ พบว่า ปัจจัยดังกล่าวประกอบด้วย ปัจจัยแวดล้อมและปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งปัจจัยส่วนบุคคล คือครอบครัว

ที่เห็น ได้ชัดเจนมากอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องการเรียนรู้ ในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ในกลุ่มสตรีได้ โดยที่ส่วนใหญ่ผู้นำกลุ่มสตรีเหล่านี้มีพื้นฐานทางการศึกษา ระดับประถมศึกษา และรองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา แต่เขาเหล่านี้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองโดยเลือกเรียนจากวิธีต่างๆ ที่เหมาะสมกับตนเอง จนกระทั่งมีความสามารถเป็นผู้นำได้ เพราะการเรียนรู้ของสตรีเหล่านี้ เป็นการเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียน ที่ไม่มีการบังคับเรื่อง เวลา เนื้อหาสาระ ขั้นตอนต่างๆ ซึ่งเขาเหล่านั้นมี

ความมุ่งมั่น อุดหนุน ประกอบกับสังคมไทยเปิดโอกาสทางการเรียนรู้ได้หลากหลายวิธีมากขึ้น จึงสามารถเลือกเรียนรู้ตามความเหมาะสมกับตนเองได้ตลอดเวลา จากแหล่งต่าง ๆ จนกระทั่งประสบความสำเร็จสามารถเป็นผู้นำกลุ่มสตรีได้

วิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรี

วิธีการเรียนรู้ที่ผู้นำกลุ่มสตรีเลือกใช้มากที่สุด คือวิธีการอ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป และวิธีการฟังวิทยุ คู่มือโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ ในการเรียนรู้ด้านบุคลิกภาพการปรับตัว ด้านการดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัว ด้านสิ่งแวดล้อมและรักษาสิ่งแวดล้อม และด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบัน สื่อสิ่งพิมพ์มีเผยแพร่หลากหลายชนิด และหลากหลายสาระ สามารถที่จะเลือกมาอ่านได้ไม่ยาก และผู้อ่านจะอ่านได้เมื่อเวลาว่างจากภาระกิจของตน และที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกันคือ วิธีการฟังวิทยุ คู่มือโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ ซึ่งถือว่าเป็นสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงประชาชนทุกเพศ ทุกวัย และทันเหตุการณ์

วิธีการเรียนรู้แบบคิดเองและทดลองเอง เป็นวิธีที่ผู้นำสตรีเลือกใช้ในการเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพมากที่สุด และประกอบกับการเรียนรู้จากการอ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร และสิ่งตีพิมพ์ทั่วไป ซึ่งการประกอบอาชีพนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องมีความมุ่งมั่น พัฒนางาน ขยัน และอดทน หลาย ๆ อาชีพจำเป็นต้องมีการทดลอง ลองผิดลองถูก ใช้เทคนิคต่างๆ แต่จะเรียนรู้วิธีเดียวคงไม่ได้ จำเป็นต้องเรียนรู้จากองค์ความรู้เฉพาะทางด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ จึงมีความสำคัญด้วยอีกอย่างหนึ่ง การเรียนรู้โดยวิธีอื่น เช่น การเรียนรู้จากสื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ก็ได้รับความสำคัญด้วยไม่ยิ่งหย่อนไปกว่านัก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ใหญ่ ที่มีการพึ่งพาตนเอง การปฏิบัติงานและการแก้ปัญหา การแสวงหาความรู้และข้อมูล และการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต ฉะนั้น ในเรื่องของบริการการศึกษาด้านการประกอบอาชีพ สามารถเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ได้หลากหลาย อาจพิจารณาตามกลุ่มอาชีพ ความเหมาะสมของอาชีพ และผู้เรียนรู้ด้วย

วิธีการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดจากครอบครัว มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มผู้นำกลุ่มสตรีได้เรียนรู้แบบนี้กันมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า การเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีเป็นเรื่องละเอียดอ่อน และเป็นการส่งสมพฤติกรรมที่ค่อยเป็นค่อยไป หากจะสนับสนุนการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี น่าจะเลือกใช้วิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมแก่ครอบครัว และชุมชน ให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมและมีกิจกรรมให้เกิดประโยชน์โดยบุคคลและส่วนรวม เช่น กิจกรรมประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

บทบาทผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่ม

มีการจัดการศึกษาด้านการประกอบอาชีพ มากที่สุด เป็นร้อยละ 20.13 และรองลงมา คือกิจกรรมการเรียนรู้ด้านบุคลิกภาพ การปรับตัว คือร้อยละ 18.15 แสดงว่า การเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพและการพัฒนาบุคลิกภาพการปรับตัว เป็นความต้องการของสมาชิกกลุ่มสตรี ซึ่งการพัฒนาอาชีพมีความสำคัญอยู่ในระดับต้น ๆ อาจเนื่องจาก ความสำเร็จในอาชีพ และฐานะ เศรษฐกิจ ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง พื้นฐานทางเศรษฐกิจจะช่วยให้การพัฒนาในด้านอื่นที่มีความจำเป็นต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับที่พบว่า กิจกรรมการศึกษาที่จัดให้กับกลุ่มนั้น จัดขึ้นโดยความต้องการของสมาชิกในกลุ่มเองมากที่สุด ถึงร้อยละ 57.04 นอกนั้นจัดขึ้นตามความต้องการของผู้นำกลุ่ม และกรรมการกลุ่มที่เห็นความสำคัญว่าจะต้องจัดให้กลุ่ม

ส่วนลักษณะวิธีการที่จัดการศึกษานั้น การจัดทำสนศึกษาจะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระทำกันมากและสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมเป็นอย่างดี รวมทั้งการบรรยาย อาจเป็นเพราะว่า การทัศนศึกษาเป็นการเรียนรู้ที่ได้เห็นของจริง มีความเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ได้เรียนรู้แล้วยังมีความบันเทิงที่ได้ออกไปนอกสถานที่ ได้พบกลุ่มและอาจมีกิจกรรมอื่นรวมอยู่ด้วย สำหรับการบรรยายนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องมีการบรรยายควบคู่ไปด้วยจึงจะทำให้เกิดความเข้าใจได้ดี สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการศึกษาให้สตรีผู้ใหญ่ นั้น ทัศนศึกษา และการบรรยาย ยังควรได้รับการพิจารณาอยู่

รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษา ยังเป็นรูปแบบที่กลุ่มสตรีจัดร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เป็นส่วนมาก องค์กรภาคเอกชนน่าจะให้ความสำคัญ ในการจัดบริการการศึกษาแบบนอกระบบ โรงเรียนแก่สตรีให้มากขึ้น กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ องค์กรบริหารส่วนตำบลเองก็ควรให้ความสำคัญดูแลเรื่องการเรียนรู้ การพัฒนาสตรี เพื่อให้สตรีในชุมชนและท้องถิ่นของตนเองมีความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้าน เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาสังคมส่วนรวมต่อไป

วัน เวลา สถานที่ ที่ใช้จัดกิจกรรมการศึกษา ไม่ค่อยเป็นอุปสรรคเท่าใดนัก ส่วนใหญ่เป็นไปตามความเหมาะสมของกลุ่ม เมื่อคิดเป็นร้อยละ ก็ไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมากนัก

สำหรับ ปัญหา และอุปสรรค ในการจัดกิจกรรมการศึกษา ก็มีบ้าง และที่มีมากที่สุดคือ เรื่องการเงิน ที่มีไม่เพียงพอกับความต้องการ ของกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนเรื่องการเงินในการจัดกิจกรรมการศึกษานั้น น่าจะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่ม องค์กรในชุมชนกันเอง และทุกคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มควรร่วมรับผิดชอบ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่ม ควรได้ทำความเข้าใจว่าแท้จริงแล้ว ทุกคนควรมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม ในเรื่องของกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์กรภาครัฐ และเอกชน องค์กรทุกประเภท ควรเห็นความสำคัญในการจัดบริการ การศึกษาให้กับผู้ใหญ่ โดยเฉพาะสตรี โดยให้ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่สตรีผู้ใหญ่เลือกศึกษาเรียนรู้ คือจากสื่อสิ่งพิมพ์ ตำรา วารสาร เอกสารทั่วไปที่เกี่ยวข้อง และผ่านสื่อมวลชน เช่น รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ และคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ ซึ่งการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อดังกล่าว เป็นแหล่งที่ สตรีได้เลือก เป็นการเปิดโอกาสให้สตรีที่มีภาระกิจหลาย ๆ อย่างได้เลือกโอกาสที่เหมาะสมกับ ตนเองสัมผัสเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้
2. องค์กรและกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น อบต. กลุ่ม ชมรม ควรให้ความสนใจใน การจัดบริการความรู้ให้แก่สตรีในท้องถิ่นของตนเองอย่างจริงจัง สนับสนุนความพร้อมแก่กลุ่มโดย การจัดกิจกรรมทางการศึกษา ที่อยู่ในความสามารถที่จะทำได้ เช่น กิจกรรมการถ่ายทอดแบบศึกษา ดูงานอาชีพของชุมชนตนเองและชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะสามารถนำมา พัฒนาในท้องถิ่นของตนเองได้ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำสตรี และกลุ่มต่าง ๆ ต้องตระหนัก เพื่อการจัดการที่ดี และพัฒนาสตรีให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น
3. นักวิชาการ นักศึกษา บุคคลทั่วไป ควรสร้างความพร้อมและพัฒนาการเรียนรู้เพื่อ ตนเองและเพื่อช่วยให้ผู้อื่นพัฒนา ด้วยวิธีต่าง ๆ อันอาจกระทำได้ เช่น การเผยแพร่สาระความรู้ ทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมวลชน และการเข้าร่วมเครือข่ายการเรียนรู้กันอย่างกว้างขวาง การศึกษา แลกเปลี่ยนความรู้จะทำให้สตรีผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนได้มีทางเลือกทางการศึกษา เรียนรู้ ได้มาก ๆ
4. บุคคลทั่วไป ควรตระหนักในการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา หรือเรียกว่า การเรียนรู้ตลอด ชีวิต ไม่มีใครที่อยู่นิ่งเฉยโดยการไม่ศึกษาเรียนรู้ แล้วพัฒนาตนเองไปได้ แต่ทุกคนจะต้องศึกษา เพื่อความก้าวหน้าและได้ทำกิจกรรมสิ่งที่ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างจากผู้นำกลุ่มสตรี ที่พบว่า พื้นฐานทาง การศึกษา อยู่ในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็สามารถพัฒนาตนเองได้จนเป็นที่ไว้วางใจ เป็นผู้นำกลุ่มได้ การศึกษาพื้นฐานเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต แต่สิ่งที่ต้องดำเนินต่อไปคือการศึกษា ตลอดชีวิต จะด้วยวิธีใดก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของตนเองเท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรทำการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ผ่านสื่อต่าง ๆ แต่ละอย่าง เช่น การเรียนรู้ โดยรับฟังสาระความรู้จากหอกระจายข่าว การเรียนรู้โดยการอ่านเอกสารเฉพาะด้าน เช่น การเกษตรกรรม การทำอุตสาหกรรมครอบครัว เป็นต้น

2. ควรทำการศึกษาวิจัย ว่าจะจัดสาระความรู้อย่างไรในสื่อแต่ละแบบให้สอดคล้องและมีความเหมาะสมที่ผู้ใหญ่ทุกเพศ ทุกวัย ในสังคม ได้เรียนรู้ รวดเร็ว และง่าย

3. ควรศึกษา วิจัย แนวโน้ม การเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียนในอนาคต 5 ปีข้างหน้าของสังคมไทยจะเป็นไปในรูปแบบใด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ ฯ.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (มปป). รายงานการสังเคราะห์ผลการวิจัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพฯ ฯ.
- _____. (2538). สถิติการศึกษานอกโรงเรียน 2538. กรุงเทพฯ ฯ.
- _____. (2543). สภาพความต้องการและแนวการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับสตรีกลุ่มเสี่ยง. กรุงเทพฯ ฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2537). รวบรวมบทความผลงานวิจัยทางการศึกษานอกโรงเรียน ปี พ.ศ. 2531 – 2536. กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพฯ ฯ.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2540). การพัฒนาครอบครัว. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด.
- คณะกรรมการเฉพาะด้านจัดทำแผนหลักงานสตรี คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2537). นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2535 – 2554). กรุงเทพฯ ฯ.
- ทิสนา เขมณีและคณะ. (2540). ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- นิติตปริญาเอก คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2540). สารสำคัญเพื่อการสังคมอุดมการณ์ (*Learning : The Treasure Within*). กรุงเทพฯ ฯ : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ เข้มใจ. (2543). การจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับสตรี การศึกษานอกโรงเรียน, ปีที่ 3 (ฉบับที่ 8), หน้า 40 – 41.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- มาลี จุฑา. (2542). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ ฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดทิพย์วิสุทธิ.
- ศุภร ศรีแสน. (2538). การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กอพลินธุ์ : ประสานการพิมพ์.
- _____. (2543). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยวิธีการฝึกอบรมและการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานการวิจัย. มหาสารคาม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. (2534). แรงงานสตรีในทศวรรษใหม่. กรุงเทพฯ ฯ.

สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2545, 1 มกราคม). *สารประชากร*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุจิตต์ เอี่ยมละออ. (2534). *ความสนใจและโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของแรงงานสตรี กรณีศึกษาในเขตนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง กรุงเทพฯ* .

วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒน์ ประสานมิตร.

สุธีรา ทอมสันและเมทินี พงษ์เวช. (2538). ผู้หญิง : กระแสหลักของการปรับเปลี่ยนสังคมใน 5 ปีข้างหน้า. กรุงเทพฯ .

สุมน อมรวิวัฒน์. (2543). *หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการการศึกษาเอกชน.

สุรกุล เจนอบรม. (2540). *สัญญาการเรียนรู้ : วารสารการศึกษานอกโรงเรียน*. กรุงเทพฯ .

สุพัตรา มาศดิตถ์. (2541). *คำกล่าวเปิดประชุมเวทีสตรีตะวันออก*. ในเอกสารการประชุมเวทีสตรีตะวันออก เมื่อวันที่ 14 – 45 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 ณ มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). *การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดไอเดียสแควร์.

_____. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ .

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2541). *การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีแห่งองค์การสหประชาชาติ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

อุ้นตา นพคุณ. (2523). *การศึกษานอกโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bunon Lynn Elea. (1992X). *Developing Resourceful Humans*. New York.

Ralph G. Brocket. (1990). *Continuing Education in the year 2000*. New York.

Robert A. Havighurt. (1952). *Development Tasks and Education*. New York. Mckay.

<http://www.thaiseek.com>

<http://www.lib.buu.ac.th>.

<http://www.kuleuven.ac.be>.

<http://www.nfe.or.th>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูล

ภาควิชาการศึกษานอกระบบ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

14 พฤษภาคม 2541

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ข้อมูล

เรียน ผู้เข้าร่วมโครงการเวทีสตรีตะวันออกทุกท่าน

ด้วยดิฉัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษานอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำลังศึกษาวิถีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำสตรีในการศึกษานอกระบบ แนวทางการเผยแพร่ความรู้ให้ตรงกับความต้องการของสตรีในสังคมไทยให้มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมและได้ประโยชน์สูงสุด จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านโปรดให้ข้อมูลในแบบสอบถามที่แนบ

ขอรับรองว่า ข้อมูลที่ท่านให้นี้จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น จะไม่นำไปใช้ประโยชน์อื่นแต่อย่างใด และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมหมาย แจ่มกระจ่าง)
อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษานอกระบบ
คณะศึกษาศาสตร์

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามวิธีการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่มสตรี

ในการศึกษานอกระบบโรงเรียน

แบบสอบถามวิธีการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนของผู้นำกลุ่มสตรีในภาคตะวันออก
ตอนที่ 1

ข้อมูลผู้ตอบ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่าน และกรอกข้อมูลของท่าน
ในช่องว่าง

1. อายุของท่าน.....ปี
2. สถานภาพครอบครัว

☐ โสด	☐ แต่งงานอยู่ด้วยกัน
☐ หม้าย	☐ แต่งงานแยกกันอยู่หรือหย่า
3. อาชีพ

☐ เกษตรกรรม	☐ ค้าขาย
☐ ธุรกิจส่วนตัว	☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....
4. ท่านเป็นผู้แทนสตรีกลุ่มใด

☐ เกษตรกรรม	☐ กลุ่มแม่บ้าน
☐ กลุ่มสหกรณ์	☐ กลุ่มอาสาสมัคร
☐ กลุ่มอาชีพ	☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....
5. ท่านดำรงตำแหน่งอะไรอยู่ในกลุ่ม

☐ ประธานกลุ่ม	☐ เลขานุการกลุ่ม
☐ สมาชิกกลุ่ม	☐ ตำแหน่งอื่น โปรด ระบุ.....
6. ที่อยู่ ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
7. วุฒิต่างการศึกษา จบการศึกษาระดับ

☐ ระดับประถมศึกษา
☐ ระดับมัธยมต้น
☐ ระดับมัธยมปลาย
☐ ระดับอาชีวศึกษา (ปวช. ปวท. ปวส.)
☐ ระดับปริญญาตรี
☐ ระดับสูงกว่าระดับปริญญาตรี
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2

วิธีการเรียนรู้และบทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการศึกษานอกระบบ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่าน และกรอกข้อมูลของท่าน
ในช่องว่าง

ท่านมีวิธีการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ต่อไปนี้อย่างไร

1. ด้านบุคลิกภาพ การปรับตัว ท่านเรียนรู้และพัฒนาโดยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- โดยการเลียนแบบ
- ท่านคิดเองและทดลองเอง
- ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
- อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป
- รับการถ่ายทอดจากครอบครัว
- เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว
- วิธีอื่น ๆ โปรดระบุ.....

2. ด้านสุขภาพ การดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว ท่านเรียนรู้โดยวิธีใด
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- โดยการเลียนแบบ
- ท่านคิดเองและทดลองเอง
- ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
- อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป
- รับการถ่ายทอดจากครอบครัว
- เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว
- วิธีอื่น ๆ โปรดระบุ.....

3. ด้านการประกอบอาชีพ ท่านเรียนรู้โดยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- โดยการเลียนแบบ
- ท่านคิดเองและทดลองเอง
- ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
- อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป
- รับการถ่ายทอดจากครอบครัว
- เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว
- วิธีอื่น ๆ โปรดระบุ.....

4. ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ท่านเรียนรู้โดยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- โดยการเลียนแบบ
- ท่านคิดเองและทดลองเอง
- ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
- อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป
- รับการถ่ายทอดจากครอบครัว
- เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว
- วิธีอื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. ด้านสิ่งแวดล้อม การรักษาสีงแวดล้อม ท่านเรียนรู้โดยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- โดยการเลียนแบบ
- ท่านคิดเองและทดลองเอง
- ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
- อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป
- รับการถ่ายทอดจากครอบครัว
- เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว
- วิธีอื่น ๆ โปรดระบุ.....

6. ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น ท่านเรียนรู้โดยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- โดยการเลียนแบบ
- ท่านคิดเองและทดลองเอง
- ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
- อ่านตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ทั่วไป
- รับการถ่ายทอดจากครอบครัว
- เรียนจากผู้รู้ตัวต่อตัว
- วิธีอื่น ๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 3

บทบาทของผู้นำกลุ่มสตรีในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สมาชิกในกลุ่ม

1. ท่านได้จัดกิจกรรมทางการศึกษาด้านใด ให้แก่สมาชิกในกลุ่มของท่านบ้าง
  - ด้านบุคลิกภาพ การปรับตัว
  - ด้านสุขภาพอนามัย
  - ด้านการประกอบอาชีพ
  - ด้านวัฒนธรรม ประเพณี
  - ด้านสิ่งแวดล้อม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
  - ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น
  - ด้านอื่น ๆ โปรดระบุ.....
2. ท่านได้จัดกิจกรรมการศึกษาให้กับสมาชิกกลุ่มโดยวิธีใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 วิธี)
  - การจัดฝึกรวม
  - การจัดบรรยาย อภิปราย
  - การจัดการสาธิต
  - การศึกษาดูงาน
  - การสอนตัวต่อตัว
  - การกระจายเสียงในชุมชน
  - วิธีอื่น ๆ โปรดระบุ.....
3. วิธีการจัดกิจกรรมทางการศึกษา ท่านจัดอย่างไร
  - กลุ่มของท่านจัดเอง
  - กลุ่มของท่านจัดร่วมกับองค์กรเอกชน
  - กลุ่มของท่านจัดร่วมกับองค์กรภาครัฐบาล
4. การจัดกิจกรรมการศึกษาแต่ละครั้งสมาชิกในกลุ่มให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเพียงไร
  - สมาชิกทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม
  - สมาชิกส่วนมากเข้าร่วมกิจกรรม
  - สมาชิกส่วนน้อยเข้าร่วมกิจกรรม
5. กิจกรรมการให้การศึกษาที่จัดนี้เป็นความต้องการของใคร
  - ผู้นำกลุ่ม
  - กรรมการกลุ่ม
  - สมาชิกในกลุ่ม

6. ท่านจัดกิจกรรมในวันใดบ้าง

- [ ] วันหยุด (วันเสาร์ - อาทิตย์)
 [ ] วันธรรมดา (วันจันทร์ - ศุกร์)
 [ ] วันอื่น ๆ โปรดระบุ.....

7. เวลาที่ใช้จัดกิจกรรมทางการศึกษานั้นใช้เวลาใด

- [ ] เวลาราชการ (8.30 - 16.30 น.)
 [ ] นอกเวลาราชการ (17.00 - 20.00 น.)
 [ ] เวลาอื่น โปรดระบุ.....

8. สถานที่จัดกิจกรรมทางการศึกษาส่วนใหญ่จัดที่ไหน

- [ ] ที่ทำการกลุ่ม หรือชมรม
 [ ] ที่วัด
 [ ] ที่โรงเรียน
 [ ] ที่บ้านผู้นำกลุ่ม หรือบ้านสมาชิก
 [ ] ที่อื่น ๆ โปรดระบุ.....

9. ผลในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาเป็นอย่างไร

- [ ] ประสบความสำเร็จมาก
 [ ] ประสบความสำเร็จปานกลาง
 [ ] ประสบความสำเร็จน้อย

10. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมให้การศึกษา มีหรือไม่

- [ ] ไม่มี
 [ ] มี

ถ้ามีให้เลือกตอบข้อต่อไปนี้เป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- [ ] ปัญหาการเงินไม่เพียงพอ
 [ ] ปัญหาสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ
 [ ] ปัญหาสถานที่ไม่เหมาะสม
 [ ] ปัญหาอื่น ๆ โปรดระบุ.....
- .....
- .....
- .....

ขอขอบคุณอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล